

Štev. 2.

Na Dunaju, 4. februvarija 1898.

Letnik XI.

Nemški profesorji pa nemški dijaki.

«... Übrigens haben aber auch seit der Bismarckära allerlei deutschauvinistische Elemente dafür gesorgt, dass es an Verführung nicht fehle, die dreisten Annahmen verschiedener anderer Völker noch zu überbieten. Die Brutal deutschen oder Deutschbrutalen kann ich natürlich nicht meinen, wenn und wo ich von guten Eigenschaften der (deutschen) Nation rede. Gerechte Bescheldenhelt wird sich nur auf wirkliche Vorzüge von moralisch und international wohlthätiger Bedeutung berufen und sich vor Nichts mehr hüten, als irgendwo einem blinden und rücksichtslosen Nationalismus Spielraum zu verstatten.»

»Sicer pa so od Bismarckove dobe vsakateri nemškošovinistiški življi skrbeli zato, da bi ne bi ostali bez skušnjave, *še prekositi* drzne predrznosti različnih drugih narodov. Brutalnih Nemcev ali nemških brutalcev ne morem imeti v mislih, kedar in kjer govorim o dobrih lastnostih (nemškega) naroda. *Pravična pohlevnost* se bode seziviljala jedino na dejanske prednosti moralnega in mednarodno dobrotnega pomena ter se ne bode čuvala ničesar bolj, nego dopuščati kje slep in bezobziren nacijonalizem.« Takó govori jeden prvih nemških misliteljev današnjega veka; takó piše tisti nemški razsvetljeni pisatelj, ki se sam nadeja velike svetovne vloge nemškega naroda v bodočnosti, in naposled tisti modrijan, ki so ga bili za svoj vzor postavili tudi nemški nacijonalec v Avstriji. Sam Schönerer je kar možno slavil tega zares globoko mislečega učenjaka, in svoj program zlasti proti Židovstvu so bili Schönerer pa tovariši uže davno osnovali na podstavi idej tega nemškega filozofa. Sedaj pa njegove nazore teptajo z nogami in so postali največi šoviniisti kot taki *brutalni, prismojeni* in krivični.

V navedenih besedah konstatuje nemški znanstvenik, da Bismarckova doba je porodila poleg drugega tudi nemške brutalnike ali brutalno vrsto Nemcev, in ta brutalnost se ni razvila in razširila le v protestantskem cesarstvu, temveč se je kakor kuga zanesla uže v 70 letih tudi v Avstrijo in je sedaj okužila celó tiste, ki bi morali biti po svojem poklicu najtreznejši in objektivniši.

Nemški profesorji, na prvem mestu profesorji vseučilišč in členi znanstvenih akademij, bi bili dolžni tudi v javnem življenju iskati dejstva in presojati stvari

po dejstvih. Isti profesorji bi bili dolžni, kazati največo previdnost, in če so sami nacijonalni šoviniisti, gledati bi morali, da vsaj mladini in pa narodu podajajo samo to, kar je resnično, in kar se dá dokazati pošteno s tisto metodo in s tistimi sredstvi, ki jih v obče rabijo v znanstvu.

Ti profesorji bi imeli dolžnost, stremljenja strank pretresati z objektivnega pravičnega stališča, na kakoršno se ne morejo postaviti tisti, ki so sami v strankarskih bojih. Tega pa nemški vseučilišni profesorji v Velikonemčiji niso stvorili in ne delajo, temveč zagazili so sami v tak šovinizem, da jim je prav vsaka še toliko lažnjiva in sebična izjava nacijonalnih politiskih strank. Objektivne resnice uže davno več ne zaslediš med nemškimi historiki, ki sedé na vseučilišnih in akademskih stolicah v Velikonemčiji. Zgodovina srednjega veka in novejših dob je vsa popačena, kolikor jo sestavljajo ti velikonemški profesorji, in ko bi bilo v njih moči, bi oni požgali vse arhive, v katerih je še kaj objektivno in pravično pisanega in ohranjenega zlasti o Slovanih.

A velikonemške profesorje je popačil krivičen duh tudi na bolj nepristranskih poprisčih; oni falzifikujejo znanstveno vedo celó — v matematiki in prosledujejo tiste, kateri jim razkrivajo britke resnice, da — pačijo in lažejo. Med nemškimi profesorji je velika moralna korupcija na znanstvenem delovanju, in tiste, ki se zvesto drže svojega znanstvenega poklica, pa prezirajo in prosledujejo. Pisec tega je tekom 25 let zapazil, da v nove nemške znanstvene knjige običajno ne postavljajo imen tistih učenjakov, ki še živé, in ki imajo morebiti največe zasluge za dotično stroko, za katero je spisana kaka knjiga. To preziranje pa se vrši radi tega, ker sredi učenjaške korupcije se pojavlja še kak pošten veleum, ki bez ovinkov pripoveduje resnico in siba tudi učenjaške rokodelce in po protekcijah na vseučilišne stolice povzdignene profesorje.

Ako pa je med nemškimi profesorji zavladala obča korupcija celó v matematiki, fiziki, v obče v vsej eksaktni vedi, koliko večja korupcija se ne kaže v zgodovini in njenih pripomočnih strokah, kjer morejo najlaže loviti ribe v motnem! Arheologija je taka motna voda, in tu je zavladal uže od začetka pravi židovski švindeli, in Židje pomagajo Nemcem v Nemčiji in Avstriji pačiti znanstveno resnico, kakor so vse nemške stranke bolj ali manj okužili isti Židje v politiskem pogledu. Dá, v Nemčiji dobiva prevesje tudi

v znanstvu židovski vpliv, in židovski profesor je zavedel velikonemške profesorje, da so dali podpise za lažljivo izjavo profesorjev nemškega Praškega vseučilišča, obrneno proti Badenijevim nemškim naredbam. Velikonemški profesorji si niso dali časa, da bi sami prečitali originalni tekst istih naredeb, temveč, kakor na povelje židovskega profsorskega agitatorja, so se slepo podpisali, za nekaj, o čemur niso vedeli nič objektivnega.

Ako bi ne bila med nemškimi profesorji obča moralna korupcija, ali bi se moglo dogoditi, da bi se dajali zlorabiti za stvari, katerih niso umeli?

Nacionalni šovinizem je omamil tudi velikonemške učenjake prek in prek, in izjeme med njimi so le redke. Med temi učenjaki je takih, ki so šli celo med pesnike in beletriste, kakoršen je na pr. Felix Dahn. Te vrste profesorji so se zarili v nemško prošlost, ne morebiti z učenjaškimi pomočki, temveč z razposajeno in celo otroško domisljijo. Poslednja jim je pomagala snovati po cele sisteme germanske mitologije, na podstavi takih izmišljenih bajk pesnikujejo danšanes in verižijo »zgodovinske« romane, in njih nacionalno-politiški učenci bi radi narodu vtepli novo vero z mitiškimi bogovi in boginjami, in avstrijski Schönererjanci že davno celo na svoje liste nastavljajo štetje let, ne po Kristovem rojstvu, temveč po posebni zmagi nad Rimljani, takó da se to štetje ne zlaga z našim krščanskim štetjem. Mesece dajajo nova imena, taka, kakoršnih ni bilo nikdar med Germani, ali pa taka, katerih se ne spominja nobeno zanesljivo poročilo. Takisto izpreminjajo zgodovinska in do danes ohranjena imena krajev, dežel, gor in rek in tajé ali brišejo vsak slovanski sled na sedanji uže bolj ali manj ponemčeni zemlji, ki je bila pred veky slovanska. Vrh tega čistijo jezik do največje otročnosti in smešnosti, takó da se trezniši Nemci sami norčujejo z njimi. In tisti nemški mislilci, katerega so hoteli Schönererjanci in v obče nemški nacionalci v Nemčiji in Avstriji postaviti za svoj vzor, šiba nje najbolj, ko pravi: »Različni šovinizmi so torej tudi parcijalne norosti, in da naglasimo njih smešnost, ni nam treba ravno opazovati, kakó so malenkostni v jezikovnih muhah in okornem bezvkusnem čiščenju jezika ali pa pustem stariinstvu. Tudi bez teh postranskih stvaric zarobljene ničemurnosti se kaže dovolj njih smešnost. *Najočitniši del norosti pa je v omejenosti, katera vidi na sebi sami samo dobro, na drugih narodih pa samo hudo.*« *)

Take norosti pa so začeli uganjati najprej nemški profesorji, in še le potem so jim začeli slediti dijaki in tisti nemški politiki, ki uprezajo dijaštvo v svoj voz pangermanskega šovinizma. Kakor smo videli, je tak šovinizem zaslepil celo starega cazarista ali znane rimskega zgodovinarja Th. Mommsena. Tudi on zaničljivo govori o odlomkih ali rozdrobljenih koščkih slovanskega plemena in s tem prezira tiste slovanske lastnosti in posebnosti, ki imajo za človeško kulturo in napredovanje posebno vrédnost. Mommsen

*) „Die verschiedenen Chauvinismen sind demgemäss auch partielle Narrheiten, und es ist zur Hervorkehrung ihrer Lächerlichkeit nicht gerade erforderlich, dass man ihnen in ihre Kleinlichkeiten, in ihre Sprachmätzchen und plumpen geschmacklosen Sprachfegeleben oder wüsten Alterthümeleien nachgehe. Auch ohne diese Nebensächelchen verqueter Eitelkeit stellt sich das Lächerliche genugsam blos. Der handgreiflichste Theil der Narrheit liegt in der Beschränktheit, die an sich nur Gutes, an andern Völkern aber nur Schlimmes sieht!“

pa ni še najhujši šovinist; med te spadajo tisti nemški učenjaki, ki soglašajo s politiko nadaljnega germanizovanja slovanskih plemen. In te zopet žigosá nemški mislilci, ki vidi v nacionalnem šovinizmu tudi požrešnost, ki hoče pogoltniti druge zemlje in druge narode.*)

Vrsta nemških profesorjev je takó zaljubljena v svojo narodnost, da zagreša navedene smešnosti, da vidi v nemški narodnosti po vrlinah prvi narod sveta, in da izvaja s tega stališča tiste nazore, vsled katerih bi bilo celo dobro delo za človeštvo, ko bi se kar možno iztrebili drugi narodi ali vsaj potopili v nemški kulturi in krvi, ker v tem bi se povečalo nemško kot najboljše pleme človeškega rodu.

Taki nazori ugajajo potem agresivni nemški politiki, in takó morejo vstajati med Nemci voditelji in agitatorji, ki pridobivajo dijaštvo in mase za svoje programe. Agresivno pangermansko politiko po takem podpira a priori šovinistiška teorija velikonemških univerz, in dejanski politiki jo potem širijo z oduševljenjem kakor kak azijski prorok in fanatik.

Kar pa se vrši v Velikonemčiji bolj obče in v različnih oblikah, presaja se s posebnimi programi tudi na avstrijska tla, in to je kaj lahko. V Avstriji dobivamo malone vso znanstveno in politiško literaturo iz Nemčije. Visto Avstrijo uže od nekda sprejemljejo za veliko plačo nemške profesorje, kateri so nameščeni povsod po vseučiliščih nemškega značaja. Če so ti profesorji tudi po vrednosti le na 2., 3. ali še nižji stopinji, prusofili so vendar in torej dobri vsaj zato, da zasajajo v nemško mladino po različnih potih korenine pangermanskega, specijalno še pruskega duha.

Od francoske nemške vojne je vzrastel v Avstriji cel rod nemške inteligencije, ki se je navzel teorij o izvoljenosti nemškega naroda, in Schönerer je uže od začetka svojega delovanja imel pripravljena tla, da je mogel vsajati »nemško brutalnost« ali »brutalno nemštvo Bismarckove ère«, da je začel širiti nauk o nemškem bogu Wuotanu, o posebnem koledarju, o posebni nemški zgodovini in zasajati posebne »Sprachmätzchen« pa uganjati sedaj uže daleč zloglasne »Sprachfechtereien« ter propovedovati boj ne le proti Židom, temveč z jednako bezozirnostjo tudi proti Slovanom. Le v nemški narodnosti vidi on vse vrline, na Slovanih ne zasledi dlake dobre, in zato skuša, da bi se iztrebili ali ponemčili po znanem Linskem programu.

Schönerer pa je, kakor rečeno le tisti spasilci nemškega šovinizma, kateremu so Janezi nemških univerz pripravljali pot, in katero je naposled našel znani Wolf uže poslano z lavorikami, da jih kar pobira, kamor dojde.

Nemški šovinizem je po vsem tem jeden in isti v Velikonemčiji in v Avstriji; podpira ga jedna in ista teorija, prešinja ga jeden in isti duh, in ta duh se obrača v koncu koncev proti Avstriji ravno takó, kakor proti Slovanom; ti in naša monarhija so istemu šovinizmu na poti. Kakó dozorel je ta šovinizem, razvidno je iz postopanja nemških nacionalnih dijakov, ki so provzročili, da so se vsaj nenavadno ustavila pre-

*) „Tritt zu diesem Theil (namreč k smešnosti) Narrheit noch, wie gewöhnlich, irgend ein Maass Raubgier und dementprechend eine Portion Nationalschwidel hinzu, der sich seiner Hinterhaltigkeiten sehr wohl bewusst ist, so ist der chauvinistische Typus seinen wesentlichen Bestandtheilen nach gegeben.“

davanja na tistih univerzah, ki so se zasnova in se vzdržujejo tudi ob slovanskih žrtvah, ki pa so nemškega značaja, kljubu temu, da jih obiskuje na tisoče slovanskih dijakov.

Če prihajajo od zelenih dreves taki sadovi, kaj morejo državniki avstrijski in slovanski narodi pričakovati od bolj gnjilega nemškega lesa, t. j. od raznih političnih strank, ki vodijo nemške mase?

Mi smo nalašč navedli nekaj mest iz tistega nemškega pisatelja, ki je bil začetkom vzor nemškemu mišljenju, ko ni še bilo popačeno v toliki meri. Navedli smo nekoliko stavkov tudi radi tega, da bi jih slovanski dijaki ob raznih prilikah sami navajali nasproti nemškonacionalnim dijakom. Ta nemški avtor konstatuje le mimogredé, da gospoduje dandanes med nemškim narodom tudi brutalno nemštvo, da uganja norosti, med katerimi je najhujša tista, ki ne vidi v drugih narodih nič dobrega, in da je nemška politika tudi požrešna, katero prikrivajo s hinavsko teorijo, kakor da bi bil nemški narod »izvoljeni narod«, kakor židovski v Stari zavezi. »Pravična skromnost«, ki se opira na dejanske vrline, je izginula v cvetu nemškega naroda. Učenjaki nobenega naroda niso toliko napuhneni, kakor današnji nemški vseučilišni profesorji; tudi falzifikacij se ne nahaja drugod razmerno toliko, kakor v današnjih tovarnah nemške znanosti. Sovinizem je poteptal moralo in čustvo za objektivno raziskovanje zlasti tudi v zgodovini.

S tem faktom morajo računati tudi slovanski profesorji in slovanski dijaki. Ruski učenjaki in dijaki se instinktivno niso omejevali na nemško znanost ter poštevali do današnjega dne sosebno francosko, angleško znanost poleg nemške, in vsaka učena ruska knjiga svedoči o takem jako modrem napravljenu in stremljenju. Poleg lastne narave in svojega nacionalnega vkusa štiti ruske učenjake sosebno to dejstvo, in zato so oni mirni, objektivni in dojni dejatelji v svojem zvanju in pozvanju.

Položenje današnje nemške znanosti in njenega pristranskega duha daje tudi slovanski učenosti in slovanskemu dijaštvu pomisljati, da se sposobi iskati in zbirati znanje ne le v nemški, temveč tudi v znanosti drugih velikih narodov. S tem si obzorje razširijo, ohranijo duh objektivnosti in pravičnosti v presojevanju ter si zajedno pridobé primerne orožja, da bodo zavračali nemški šovinizem, kakoršen smo tu označili tudi pri nemških vseučilišnih profesorjih.

Dela pa ostaje silno važnega tudi avstrijskim državnikom; ti so zakrivali v svoj čas, da so hodili na posodo po učne moči zgolj v Nemčijo, in da še danes ne dajejo prilike, da bi se avstrijski narodi sposobljali tudi za druge svetovne literature. Tu morejo državniki krenuti na boljšo pot in polagoma mnogo popraviti.

Slovanski narodi avstro-ogerski v obče niso agresivni; oni se bore zgolj za pravo in dejansko pravičnost; čustvo poslednje niso izgubili. A slovanskim politikom, ki se opirajo na nadejo, da konečno zmaga pravičnost proti nemškemu šovinizmu, razširjenemu med profesorji, dijaki in še najbolj med popačenimi političnimi strankami, je treba zatrobiti na ušesa, da tudi boj za pravičnost potrebuje na tej pregrešni zemlji primerne organizacije in taktike. Svetniki so bili gotovo pravični, a so bili vendar mučeni, ker niso imeli primerne brambe. Taka bramba pa je Slovanom naše

monarhije toliko potrebniša, kolikor hujši in krivičniši je nemški šovinizem, ki zlorabi celó teorije, da bi toliko laže povečal gladno Pangermanijo. Nemškemu šovinizmu je treba pokazati z organizovanim moralnim orožjem, da je narodov na svetu, ki se še ne udajo tistemu narodu, kateremu natvezujejo, da ima vse vrline, in da je a priori vreden hegemonije nad drugimi narodi.

Deželni zbori.

Kranjski. 25. jan. Posl. Grasselli i tov. prasa, kaj je z zgradbo justične palače v Ljubljani? Potreba zgradbe se je priznala še pred potresom, a zgradba se niti sedaj, tretje leta po potresu, ni pričela. Nedostatek se kaže tem bolj, ko se je vvel novi civilnopravdni red, Ljubljanska sodišča pa morajo biti raztresena po raznih neprimernih prostorih. — Bar. Schwegel interpeluje zaradi severoameriške konkurence na izvoz lesa v Italijo. — Posl. Langer poroča o proračunu sadjarske in vinarske šole na Grmu. Vsa šolska in gospodarska potrebščina znaša 18767 gld., vse pokritje 12620 gld. — Nato so bila poročila o raznih prošnjah.

28. jan. Dr. Žitnik utemeljuje adresu na cesarja. Bar. Schwegel poroča o muzejskem zakladu, povdarja potrebo reorganizacije dež. muzeja in povdarja, da se naprosi vlada za podporo 4000 gld. — Dr. Majaron interpeluje radi vpisov sloven. katasterskih občin v zemljišnih knjigah. Dasi je vlada odgovorila že pred 10 leti, da treba popreje ustanoviti pravopis krajevnih imen, so vendar vpisana le nemška imena. Zato zahteva pojasnila, kaki zadržki so, da se ni ugodilo dotični resoluciji.

1. feb. Dež. šolski svet zahteva za pouk drugega dež. jezika od 1890/1 do 1895/6 znesek 2700 gld. Poročevalec dr. Žitnik naglašja, da je dež. zbor 1890 dovoljen znesek, za neobligatni pouk v nemščini 600 gld. črtal, da bi torej moral dež. šolski svet ustaviti ta pouk. Predlaga, ker je bil sklep stvorjen med šolskim letom, naj se za 1890/1 dovoli 600 gld.; ostalo pa odkloni. Dr. Schaffer in dež. preds. bar. Hein sta zato, da se izplača vsa zahtevana vsota; proti temu je posl. Kalan. Posl. Višnikar predlaga, naj se dovoli za 1890/1 znesek 1060 gld. 20 kr., ker je finančni odsek priznal, da imajo učitelji za imenovano leto pravico do nagrade. Pri glasovanju se je to sprejelo.

Tržaški. V tržaškem dež. zboru je 21. jan. interpeloval dež. posl. Benussi dež. glavarja, zakaj ne pridejo slov. poslanci v zbornico, ko se jim še nikdar ni stvorilo nič hudega. Dež. glavar Dompieri je pritrdil temu, da njih oseba ni bila nikdar v nevarnosti; on tudi ni hotel sprejeti spomenice, ker je bila pisana v jeziku, katerega ne razume, in ki ni deželni jezik (!) ter zahteval od vladnega zastopnika, naj stvari konec sloven. rahločutnosti. Zastopnik vlade bar. Conrad je izjavil, da se je v trž. dež. zboru vedno čuvala svoboda govora, ter da je tržaška vlada v tem smislu sporočala tudi Dunajski vladi. Potem je posl. Venezian interpeloval, ali je namestnik Rinaldini res moral iti, ker je to zahteval Slovan, in to v času, ko se med Italijani vzbujajo želje, ki niso v interesu države. Bar. Conrad je odgovoril, da je to bila volja vladarjeva, da se v jednaki meri zadosti potrebam vseh narodov.

— Venezian je še predlagal premembo volilnega reda, da se vvede obče in jednako volilno pravo, ker bi mesto volilo z okolico skupno. Našeja so tako pripravili Slovence ob vse zastopnike v dež. zboru.

V tržaškem dež. zboru je 27. jan. interpeloval dr. Piccoli o usodi koncesije za kmetijsko banko v Trstu. Dež. odbor nasvetuje o drugi železniški zvezi s Trstom resolucijo za bohinjsko železnico, ki bi šla le do Gorice, ker se trgovskim interesom ustreže le tedaj, ako se prevede do Trsta. — Posl. Combi nasvetuje dopolnilo tej resoluciji, naj se vlada ozira na proge: Divača — Prevali — Loka in na železnico čez Karavanke.

Istrski je bil odprt 20. jan. Glavar je govoril samo laški, vladni zastopnik laški in slovenski. V seji 22. jan. so protestovali ital. poslanci o premeščenju dež. zbora v Pulj. Slovanskih poslancev ni nijeden bil voljen v odseke. — Dr. Bubba utemeljuje resolucijski nasvet večine za preloženje dež. zbora. Spinčić nasvetuje, naj se deželni uradi premestijo v Pulj. Galerija ga prekinjuje, ker govori hrvaški. — Vladni zastopnik razjasni vladino stališče, da se ustava ni prekršila s preloženjem dež. zbora. Nasvet večine se sprejme z vsemi italijanskimi glasovi.

Dež. zbor istrski se je sošel v Pulju, ker so izgredi v Poreču prisilili to premeščenje.

29. jan. Pri seji je bil prisoten dež. namestnik. Na pozdrav dež. glavarja je odgovoril laški in zagotovil dež. zbor vladinega sočustva. — Mandić je pričel govoriti hrvaški. Galerija ga je s hrupom motila. Ko se je določilo izpraznjenje galerije, so peli: »Nella patria di Rossetti non si parla che l'italiano.«

Koroški. 29. jan. Razprava o predlogu za preklic jezikovnih naredeb. Knezoškof priznava, da so naredbi neprimerne ter da škodujejo Nemcem, a ker odsekov predlog ne pové, kako bi se napravil mir, bo glasoval proti njemu. — Dr. Steinwender polemizuje proti knezoškofu. Nemci v Avstriji se ne dajo majorizovati; Avstrija ne bo nikdar slovanska. Nacijonalna ideja bo močnejša nego konservativna ali liberalna. — Poslan. Muri izjavlja, da koroški Slovenci ne zahtevajo, da bi morali vsi uradniki znati slovenski, pač pa v mešanih krajih. — Posl. Lemisch pravi, da hočejo Čehi prognati Nemce iz dežele. Z uradniki so to pričeli. Od Slovencev zahteva, da se čutijo le kot Korošci ter izrečejo proti interpelaciji slovenskih poslancev v drž. zboru. — Grafenauer pravi, da Slovenci ne zahtevajo slovanske Avstrije. On je proti predlogu, ker ne spada v kompetencijo dež. zbora. Ker je naredba izdala drž. vlada, spada razgovor o njih pred drž. zbor. V Avstriji se mora narodna ideja podvreči državi. — Dr. Luggin je proti naredbam. Govori se o razširjeni avtonomiji, v mislih pa se ima federalizem. Proti temu se moramo boriti. — Einspieler misli, da bi nova uredba jez. razmer bila odveč, ker je itak v osnovnih zakonih. — Predlog se je sprejel proti glasom Slovencev, škofa in posl. Huberja.

Dalmatinski se je odprl 17. jan. V drugi seji je posl. Biankini predlagal, naj se zlasti letos, ko ni bilo budgetne razprave v drž. zboru, razvije širša debata o deželnih potrebah in v soglasju s programom večine, debata tudi o razširjenju deželnozborske avtonomije. Vprašal je radi tega, ker čožotski ribiči ribarijo v našem morju in prodajajo ribe izven Dalmacije in zaradi lakote v skandinavski občini. V tretji seji je

interpeloval Biankini zaradi izseljencev v Ameriko, ki se ne morejo vrnuti, ker so prekršili vojaščino.

25. jan. Posl. Branković nujno predlaga adresu na cesarja katero naj postavi odsek sedmorice. Posl. Perić nujno predlaga čestitko Leonu XIII. Posl. Beljak kot Srb ni za politični in verski pomen te čestitke, vendar noče niti zanjo, niti proti njej glasovati. Šestorica pravoslavni Srbov nato ostavi zbornico. Ostali poslanci nesprejmejo soglasno predloga. Predsednik pomni, da je ital. posl. doposlal pisma, ako v 8 dneh ne vstopijo v dežel. zbor ali ne opravičijo svoje odsotnosti, da smatra to, kakor da so se odrekli svojemu mandatu. Irčević zagovarja svoj predlog, da se od mesta Trogira napravi jeden vol. okraj; zlasti z ozirom na njegovo trgovsko važnost. Biankini bi želel, da se prenaredi ves volilni red, ker ni pravega razmerja med poslanci kmečkih občin ter onimi mest, trg. zbornice in veleposestva. — Posl. Milić in tov. predlagajo, da se knežev dvor v Dubrovniku proglasi narodnim spomenikom.

Nižeavstrijski. Posl. Richter je 25. jan. interpeloval dež. maršala: Z ozirom na dogodke v Praškem dež. zboru in na odjenjavanje drž. oblasti nasproti češkemu terorizmu je potreba, da tudi nižeavstr. dež. zbor čim preje zavzame svoje stališče napram jezikovnemu vprašanju, in zato vprašamo dež. maršala, je-li pri volji, da stavi 30. dec. občinskemu in ustavnemu odseku prideljeni predlog za preklic jezikovnih naredeb čim preje na dnevni red. — Posl. Hofer interpeluje zaradi češčine v ljudskih šolah v nižeavstr. obmejnih krajih. Dasi se je ta dovolila le izjemoma za prvi razred, ter zahteva potem nemščina kot poučni jezik, se vendar nemško prebivalstvo onih krajev pritožuje, da celo v 5. razredu pri veronauku pične katehet pouk s češko molitvijo, da pri masi in spovedi rabi češke molitve. Okrajni šolski svet v Waidhofenu se je obrnul na nižeavstr. deželni svet in na št. hipolitski konsistorijat, da se odstranijo take nepravilnosti. Zato vpraša: ali hoče dež. namestnik kot predsednik nižeavstr. dež. šolskega sveta preiskovati to stvar in nezakonito in provokatorno početje katehetov, ki s tem delujejo na sistematično počesenje Nižeavstrije, zabraniti zakonitim potom, oziroma da uporabi svoj vpliv pri konsistoriju, da se zabrani to Nemštvo vznemirja-joče početje?

V nižeavstr. dež. zboru je bil 28. jan. od posl. Scheicherja in tov. stavljen nujni predlog. Ker uže 30. dec. od posl. Hoferja stavljeni predlog o jezikovnih odlokih ni še prišel v obravnavo, in bi se torej utegnulo misliti, da nižeavstr. dež. zbor noče izjaviti se za nemške interese, — predlagajo, da izreka dež. zbor obžalovanje, da so se izdale naredbi, ki so provzročile notranji nemir, ter nujno pozivlje vlado, naj jih preklicuje takoj. Zajedno izjavlja, da se more jezikovno vprašanje rešiti le zakonitim potom, in sicer v kompetenciji državnega zbora. Nižeavstr. dež. zb. izraža zajedno zadovoljstvo za čustvo skupnega poročstva pri vseh nemških strankah. Dr. Scheicher utemeljuje ta svoj predlog. Vlada naj vé, da dež. zbor ne baranta, temveč odločno zahteva preklic naredeb. Skrajni čas je, da Nemci govoré odločno. Celo saške žene so prišle na Dunaj, da si izprosijo svoje pravo, in niti tega niso dosegle. Ako bomo Nemci odjenljivi, nam se dogodi isto. — Posl. Hofer pravi, da se stvar, za katero je tekla kri, sama obsoja. — Dr. Kopp je zato, da se stvar premisli dobro. — Richter pravi, da se celó Tirolci in

Gornjeavstrijci, ki so doslej bili z nasprotniki, vzdramljajo in so složni z nemškimi rojaki. Po tem povsem in do jedra nemški deželni zbor (v katerem sedi tudi slovenski uskok prof. Šturm!) do cela in do jedra nemške dežele (z več nego 300.000 Čehi!) ne sme molčati. — Dr. Gessmann je zato, ker treba odvrniti odgovornost, da bi bili zadnji. Nujnost se sprejme soglasno. V meritorični debati pravi prof. Filipovič, da se zahteva za Nemce stališče: primus inter pares, da more avstrijska država živeti še nadalje, kakor je doslej živela, da si pribori zopet svojo moč in svoj ugled, to pa more le tedaj, če se proglasi potreba jednotnega državnega občevalnega jezika. O tem ni možno staviti predloga, ker nočemo žaliti drugih narodnostij; nočemo tudi državnega jezika, kakoršen je na Ogerskem. A ako hočemo jednotno in močno cesarstvo, je jednotni občevalni jezik neizogibno potreben. Pri tem se provincijam omogoči lastni kulturni in jezikovni razvitek. Zanj bomo vedno, ako se nemščina vvede kot uradni jezik v vsej monarhiji. Potem tudi razvitek tujejezičnih vseučilišč ne bo nevarnost za nemštvo v Avstriji, v tem ko vemo sedaj, da zahteva druge češke univerze ali češke tehnike ni le vsled kulturne potrebe češkega naroda, temveč kot napad na nemštvo in v sozidanje češkega državnega prava. — Weisskirchner povdarja svoje nemštvo, nemštvo Dunajskega mesta ter potrebo nemškega občega poročstva. Sedanje situvacijo je zakrivila vlada. Ker se je posrečilo pred 20 in 10 leti, podkupiti Slovane, je hotel Badeni tudi sedaj delati po istem receptu. Glasovi mladočeških poslancev so bili kupljeni z jezikovnimi naredbami. Obžalovati moramo, da so za jezikovne koncesije izdali gospodarske dobičke svojega naroda. Nasvetuje dostavek: da se pričakujejo kmalo zopetno mirni parlamentarni odnošaji. — Knez Auersperg pravi, da je veleposestvo proti naredbam vlade. Nemci tega niso zakrivali. Njih nasprotovanje je dovedlo do obstrukcije, in da je ta bila opravičena, dokazuje, da so naredbe še danes v veljavi. Za veleposestvo bi dejstvo, da gré za narodnostno gibanje, še ne bilo samo ob sebi zadostno, da se bavi z njim, ker veleposestvo kot politična oblika ni narodnostno. Stvar je zato povsem avstrijska, ker je z zmago nemškega elementa v Avstriji združeno blago Avstrije. Avstrijsko stališče zahteva da se ljudje, ki prebivajo skupno, tudi sporazumejo med sabo, a to je možno le s skupnim jezikom, a ta more biti izključno le nemški. Avstrija mora ostati z evropsko kulturo v zvezi, in v to je zopet potrebna nemščina, a ne samo za Nemce, temveč tudi za druge narodnosti. Zato se je veleposestvo boju pridružilo ter bode z nemškimi strankami zjedinjeno, dokler si ne pribori zmage. Nasprotniki so naredbe smatrali za plačilo na račun češkega državnega prava. — V Avstriji moramo gojiti bezuslovno tudi nemško politiko. A naše avstr. stališče je omejeno na ozke meje, čez te mere ne ide in ne sme iti. — Pixhofer pravi, da so jezikovne naredbe nesreča za Avstrijo. Protiviti se jim mora z narodnostnega in s patrijotičnega stališča. Državno poslopje se vzdrži le tedaj, če ostane vez. to je nemški jezik. Nemec ne škili čez mejo; a za svoj patrijotizem zahteva, da hodi vlada po oni poti, po kateri mora; zahtevamo pa tudi, da Dunaj očito prizna svojo nemško vero. Dunaj še ni nikdar imel župana, ki bi užival tako obče simpatije, in zato ga pozivlje: napravi naj Dunaj v istinito nemško mesto, oživi naj tu nemško zavest. —

Dr. Kopp omenja, da so interesi nemštva povsem identični z interesi države, zato so naredbe ne le proti nemškim, temveč tudi proti državnim interesom. Ker v Niži Avstriji prebiva mnogo Čehov, porečejo: Zakaj se ne uraduje tudi na Dunaju po češki? Prizadevanje, da se vvede v češke dežele češko državno pravo, je nov korak k federalizmu. V češkem dež. zboru uže zahtevajo razširjeno kompetencijo dež. zbora in deželne uprave. To prizadevanje nima mej. V Galiciji se zahteva isto. To pomenja oslabšanje centralnega parlamenta in škoduje ugledu države. Z izolacijo koronovica se oslabša moč države v evropskem koncertu. Schwarz je za Weisskirchnerjev dodatek le, ako v njem ni osti proti obstrukciji, ter zahteva dodatek o nemškem državnem jeziku. — Dr. Lueger nasvetuje modifikacijo dodatka, ki naj slove: Preklic jez. naredeb je jedina pot, da se vvedejo zopet parlamentarni odnošaji. Za Dunaj bi to bilo največje važnosti, da se pridobi eksproprijacijski zakon.

V gornjeavstrijskem dež. zboru se je sprejel soglasno nasvet občinskega in ustavnega odseka: »Dež. zbor izraža nadejo, da vlada s hitro, opravičenim zahtevam Nemcev ustrezajočo izpremembo jezikovnih naredeb, ki škodujejo nemško posest in interese nemškega naroda — ter za tem z zakonito uravnavo jezikovnih zadev zopet pripomore do rednih parlamentarnih odnošajev. — Dež. zbor se nadalje, s polnim varovanjem sedanjih državnopravnih razmer v monarhiji izreka zato, da vodi k temu cilju najbolje trojna delitev Češke. Dež. odboru se tudi naroča, da v prih. zasedanju postavi zakonski načrt za vvedbo nemškega kot izključnega učnega jezika v vseh javnih šolah gornje Avstrije. Ta predlog se je kot nujen soglasno sprejel. — Nemskim nacionalcem so se torej udali tudi nemški konservativci!

Češki. 20. jan. Dr. Dvořák in tovariši interpelirajo deželnega namestnika. Iz tega, kako se vedejo nemški poslanci, kako napadajo in psujejo češke, je razvidno, da hočejo provzročiti jednake prizore kakor v parlamentu. Ker se jim ni posrečilo to, so prenesli politiko iz dvorane na ulico, s provokacijami hoteli vzburiti množice in tako onemogočiti deželnozborske seje. Uporabljali so v to nemške dijake, ki prirejajo dan na dan svoje ostentativne in provokatorne sprehode. Vsled tega je prišlo do praske, in posl. Wolf je hotel dež. zborsko sejo motiti z umetno razburjenostjo. Zastopnik vlade misli, da je jedino sredstvo v zadušenje in pomirjenje strastij vojaška sila. Kri je tekla, povsem po nedolžnem in nepotrebnem. Ker je vojaštvo te dni vnovič prestopilo meje, razburja se s tem le še bolj, namesto miri. Interpelantje se ne zlagajo z dež. nam., da smejo dijaki nositi v tem času trakovice in znake, temveč da naj začasno sistuje statutarčna prava. Dež. nam. pravi, da je policijo in vojaštvo večkrat opozarjal na obzirno postopanje. Prof. Fournier meni, da ni bilo prav, da se je šklicel dež. zbor. Veleposestniki nimajo prava v posredovanje. Grof Falkenhayn, grof Sylva Tarouca sta Nemce žalila. In kaj je bil zadnji Heroldov govor drugega nego poziv k sovražstvu? Še ekstremnejši poslanec napada danes v interpelaciji avtoritete, ki naj ščitijo nemške dijake. Dež. predsednik je priznal dijaška prava, s tem pa tudi svojo dolžnost, da jih varuje. Opisuje potem, koliko je trpela trgovina v Pragi o Božicu. Dr. Podlipný upa, da češki narod kljubu vsemu obdrži mirno kri. Državo

pa pozivlje, da ukrene vse potrebno za mir. Ako je umela druga prava omejevatí, ako je prikrajšala obrtne pravice, kedar koli se ji je poljubilo, tudi sprevidi, da »bumel« in čepice niso v državnih temeljnih zakonih. Ko so pred kratkim vvedli naredbe za red, so takoj zaprli gostilne in prodajalnice. Tudi sedaj lahko prepovedo nemškim buršem izzivanja. Prof. Fournier smatra to sicer za naravno pravo. A on bi tudi lahko vedel, da čas, kraj in okoliščine odločujejo v omejitvi nekaterih pravic. Navedem mu lahko celo vrsto odlokov državnega sodišča, da v gotovih krajih in časih morejo oblasti sistovati prava posamičnikom in društvom, ne da bi se pregrešili proti društvnemu zakonu. Ali je tem dijaškim društvom nasproti zakon neveljaven? V imenu prebivalstva prosim za odstranjenje vojaških patrolj, za ukaz policiji, da se vede dostojno. Govornik se protivi podtikanju, da je Praški mestni zbor in on kot župan hujskal množice. Molčali smo, ker smo bili v svesti, da se izkaže lažnjivost teh sumničenj. Rekel sem in ponavljam: Praga je odločno slovansko, češko mesto, v katerem pa se Nemci svobodno razvijajo kulturno in gospodarsko. Navedite mi le jeden slučaj, da bi kakemu Nemcu stvoril krivico. Policija ni mogla napraviti reda, pač pajaz sem kot župan 29. nov. pripravil množico in 30. nov. dijake, da so se razšli mirno. — Govornik, kateri je v državnem zboru od dr. Luegerja dobil priimke, katerih nočem navajati, me ne more žaliti. Pomisliti pa je treba, da še ni »velike Prage«, temveč takoj ob mestu 5 velikih mest in 12 občin s lastno upravo, ter da policija ni pod mestnim zapovedništvom, temveč samo državnim. Če ne krivičite kot provzročitelje nemirov, samo zato, da bi svet mislil, da so oni barbari, vi pa kulturni narod. Razun tega pa hočete svetu tudi metati pesek v oči, da ne vidi brutalnostij in nasilstev, katera očitajo Nemci češkemu narodu, kjer je v manjšini. Vsa žurnalistika je delala v vašem smislu, Berolinski parlament ste razb. rili in starega Mommsena spravili iz ravnovesja. — Za nami je bila le peščica čeških časnikarjev. A francoska žurnalistika je ljudem odprla oči, in zato smo ji dolžni hvaležnost. Isto tako francoskim učenjakom, ki so nas zagovarjali. Nikdar nas niso politični vzroki vezali na Francoze. Kar nas sili tje, je to, da francoski narod, kljub vašim napadom nanj, stoji na višku napredka in izobrazbe. — Govornik potem razpravlja nejednako postopanje policije v Pragi in Hebu. — Tudi v Žatcu se je plenilo in požigalo, torej, gospoda, govorite le previdno o vaši kulturi. — Ko so nemški dijaki na univerzi zagledali policijo, so metali nanjo vrvi, klicali »Abzug«, tako da je vsa sosesčina bila vznemirjena. A policija se je lepo opravičila, da ni prišla zaradi njih, temveč zaradi čeških dijakov. Ta dan je bila namreč instalacija rektorja. V sosednji dvorani pa so Nemci prepevali »Die Wacht am Rhein«. Ni li to bila provokacija? To se je vršilo na univerzi, katere Karol IV. ni ustanovil nemške, kakor tvrdite vedno, temveč kot univerzo za češki narod. — Poštenemu Nemcu se nič ne pripeti. A če vi ne pripuščate provokacij, tudi češki narod ne pripušča demonstracij. — Čehi so imeli uže od nekdaj svojo kulturo. Imeli so Husa, Komenija in Podjebrada. Češko beletristično in znanstveno slovstvo nas stavi v vrste kulturnih narodov.

Generalni govornik contra, dr. Werunsky se protivi napadom županovim na nemški narod. Kljub temu je

ta za mir, ako Čehi opusté svoje neopravičene zahteve. Med govorom je velik nemir. Čehi kažejo listine in plakate iz Liberca, kjer stoji: »Češki govoriti je prepovedano.« »Odpovejte Čehom stanovanja.«

Generalni govornik pro, dr. Pacák, polemizuje proti dr. Werunskemu, zlasti ker je napadal češke liste in hvalil socialne demokrate. Nadalje kaže liste iz Žatca, Aussiga itd. s pozivi proti Čehom, kako se dela proti češkim obrtnikom in delavcem. To je vaša humaniteta! Jeli mari to šovinizem, ako vam priznavamo jednakopravnost? A vaša taktika je prozorna. Na Dunaju ni slo za jezikovne naredbe, temveč zato, da se zabrani, da deluje iz avtonomističnih strank sestajajoča večina. Bila je velika napaka, da se je zaradi pouličnih kravalov odpustil kabinet. Tudi tukaj kriči Wolf, in takoj odgovarja deželni namestnik. — Deputacija iz Karbica je zahtevala varstvo za Wolfovo »sveto osebo«. »Sveta oseba« je prišla in dobila svoje čuvanje. Sedaj pa zabavljate, da se mu je priredila policija, da se hujska ž njo. — Sedaj pridejo burši. Ali mari burš kaj utrpi, če nekaj časa ne sme nositi kapice? A kaj so utrpeli trgovci in obrtniki! Tudi Sokoli imajo po statutih svoja znamenja, a to je takoj provokacija. — Govornik in tovariši bodo za Buquoya predlog, a ako bi se le količkaj grešilo proti polni enakopravnosti obeh narodnostij, bodo bezobzirni v boju. Tudi so za nerazorošno jednoto kraljevine. Zahtevamo pa tudi jezikovno uravnavo v Moravski in Sileziji. Mi hočemo pravico za vse dežele, vi pa povsod hegemonijo. — Pri stvarnih popravkih protestuje posl. Klouček, da nazivlje Wolf Češko »provincijo«, mesto kraljevine. — Wolf se pritožuje, da ne razume čeških govornikov. Kaj o njem s toliko jezo govoré, zve šele iz »Politike«. Dež. maršal knez Lobkovic je izjavil, da s sprejetvijo ali odklonitvijo predloga kompetencija dež. zbora ni prekoračena v nobenem pogledu. Predlog se sprejme s 139 proti 62 glasovom.

21. jan. Posl. Brzorád interpeluje, ker se je obolelim delavcem iz Karlovih varov odrekla podpora od bolniške blagajne vsled češkega bolniškega spričevala in zahtevalo nemško. Nato se je čital Schlesingerjev predlog, da se prekličéjo jezikovne naredbe. Utemeljuje ga, mesto obolevskega predlagatelja, dr. Eppinger. Izjava vladina ga ne stvori bezpotrebne; ona ne odgovarja nemškim težnjam, ker obeta nove naredbe, dočim hočemo uravnavo po zakonu, in ker enakopravnosti ne umeje v tem smislu, kot je v zakonu določena in v drugih deželah navadna, temveč stvarja izjemo za Češko. — Govornik se protivi §. 19. in ne priznava enakopravnosti obeh jezikov. Nemci so narod, broječi nad 60 milj.; dokazali so svojo blažujočo in stvarjajočo kulturo, imeli ogromen delež pri duševnem življenju vseh narodov, ter zgodovini naše monarhije utisnuli svoj pečat, Čehi pa štejejo le 6 milj.; obdajajo jih trije mogočni sosedje, so le najzapadnejši odlomek nezjedinjene jezikovne familije slovanske in so šele pred par desetletji praznovali svoj prepored. Avstrija je postala pod nemškim vodstvom, in stoletja so jo Nemci lepili v jednotno državo. Zato niso predprave Nemcev krivica Čehom, to je zgodovinska potreba. Nadaljnja potreba je nemški državni jezik. V pravičnost in nepristranost Čehov ne more verovati po Praških dogodkih. — Ako so Nemci preprečili pogodbo z obstrukcijo, naj se Čehi spomnijo, da so oni 17. maja 1893 v Pragi delali obstrukcijo. Nemški narod je bil svojim poslan-

cem zahvalen ter zahteva preklic jezikovnih naredeb. Govornik nasvetuje, da se predlog izroči odseku 24 členov, ter prične z debato. — Dr. *Kaisl* razpravlja o razsodbi najvišjega sodišča. 1880 je izdal Stremayr odlok, da sta oba jezika enakopravna, da se v obeh smejo vlagati vloge ter te morajo reševati v istem jeziku. In ta mož se predrzne, da danes pod njegovim predsedništvom najvišje sodišče odloči protivno temu odloku. To ni drugega, nego politična strast predsednika najv. sod. — Ako se za naseljene Nemce zahtevajo ista prava, kakor za deželo rodno, morate to tudi nam priznavati. Ako hočete v vsi kraljevini češki izhajati izključno z nemščino, nam morate priznati, da imamo tudi mi pravo, ako hočemo izhajati s samo češčino. Potem pa morate priti do zaključka, da je znanje obeh jezikov pri oblastnih neizgibno potrebno. Pred par leti je dr. Rup tu v dež. zb. izjavil, da obžaluje, da Nemci niso zmožni češčine, ter da bi ne ugovarjal ničesar, ako bi se znanje tega jezika razširilo med njimi. — Vprašanje, o katerem naj tu razpravljamo, ni, ali ima jeden ali drugi jezik več kulturno važnost; tu je le praktična stran, ali še vedno velja stari zakon, ali ima češčina še ono veljavo kot 1627, ko se je nemščini priznala jednaka pravica ž njo. Nemci vedno povdarjajo svojo kulturo. Francozi in Angleži, ki imajo mnogo več, tega ne stvoré nikdar. Ako pa kulturo smatramo kot umetniško in vednostno delo, je le posest posamičnikov, in njih število je v velikem narodu lahko prav pičlo, in obratno. — V drugem oziru razumem pod kulturo moralnost, vsoto tehniške ročnosti in nacijsionalno-ekonomičnega pomena, ki je v veliki masi tega ali onega naroda. To so praktični vspehi dela, ki je bilo pričetkom omejeno le na male kroge, in kar se tiče tega, nimamo vzroka, da bi se bali tudi najstrože sodbe o enakovrednosti. — Ozi-rajte se na ono vsoto tehniške vednosti, priročnosti, živahnosti, temeljitosti, — na ono vsoto pozitivne vednosti, ki se morda najbolje izraža v procentualnem številu analfabetov, tedaj se uverite, da se češki narod, prebivaje v srcu Evrope, v sredini visokonaobraženih narodov, ne boji nobenega primerjanja s kakim drugim. — Nemški filozof Nietzsche je napisal knjigo „Česa Nemcem nedostaja“. Tu pravi: »Jasno je, da nemška kultura propada. Tudi ne nedostaja zadostnih razlogov v to. Nikdor ne more več dati, nego ima. To velja o posamičnikih in o narodih. Ako se izdamo za moč, za veliko politiko, za gospodarstvo, svetovni promet, parlamentarizem, za vojaške interese, ako izdamo razum, resnost, voljo samozatajevanje za to, potem nam nedostaja drugod. Povsod se uže čuti, v glavni stvari, to je kulturi, ne pridejo Nemci več v poštev«. — Uže 30 let vam podajemo beli list, na kateri napišite vse svoje želje, seveda z uslovjem, da vse to velja tudi za nas. Zavračate na administrativne težkoče. Administracija pa je za narode, ne narodi za administracijo na svetu. — Reši se stvar z dvojezičnim uradovanjem. Ako pa smatrate za sramoto, da se par nemških uradnikov priuči češčini, je pač sporazumljenje težko. Preklic jezikovnih naredeb bi bila žalitev češkega naroda. Ne da bi bila to jedina možna pot za jezikovno urvanje, temveč ker Čehi vidijo v njih priznanje pravic od strani vlade. Da se izrazimo točno, pravimo »jednakovrednost« in »jednaka veljava«. S tem nočemo zaznamovati akademičnega izraza kulture, temveč le zahtevo, da vse one prednosti, katere uživa

nemščina na Češkem, veljajo tudi za nas. To se zove med poštenjaki pravica. Glavno je, da dosežemo sporazumljenje in merito, in to dosežemo le, če nam priznate jednako pravo. — Reininger pravi, da so jezikovne naredbe porodile le razdraženost, in opisuje zatiranje Nemcev. (Wolf vmes kriči in zabavlja dež. pred.) Princ Frid. *Schwarzenberg*: Pravljica o naši nestrpnosti je razkrinkana, pred vsem svetom smo dokazali, da hočemo v tem resnem trenutku poskusiti poravnanje, katero si želimo. Naše stvarno delo so onemogočili oni, ki so tolikokrat pozivali češko veleposestvo, naj posreduje, ker to odgovarja njegovemu socijalnemu položaju. Naš predlog je zato, da se opomore stvari, vaš pa znači vrnitev h krivici, katero so Slovani trpeli toliko časa. Zato ga ne moremo sprejeti. On znači napoved boja. A ta boj ni za jezikovne naredbe, ta boj je boj centralizma proti našim stoletja starim težnjam. Velikemu boju služijo jezikovni predlogi le v pretvezo. — O vladini izjavi pravi, da sestaje iz treh delov. Prvi del povdarja enakopravnost. Drugi del naznanja nove naredbe. Temu moremo pritrditi le, ako nam vlada osigura naše pravo, da nastavi dovolj obeh jezikov zmožnih uradnikov, ter da služi v podstavo jezikovnih okrajev štetje na narodnostni podstavi, to je drugače nego dosedaj, ko se je štela narodnost, kakor se je ravno poljubilo (famousna »Umgangsprache«). Podstava mora biti materinsščina. Glede jednakovrednosti narodov bi ne bilo težko dokazati, da so še drugi narodi, ki kulturno visoko nadkriljujejo Nemce. Ako so Nemci dosegli visoko kulturo, jim to privoščino, a pripusté naj, da se poleg njih razvijejo še drugi narodi, ki isto tako kakor oni čutijo v sebi dolžnost, koristiti domovini in narodu. Posl. Prade je rekel, da pozna tri skupine ki ne pripadajo nobeni narodnosti. V prvi vrsti so to mednarodni socijalisti, v drugi vrsti mednarodni kapitalisti in v tretji vrsti mednarodni veleposestniki. Temu oporeka. Opo-reaka tudi temu, da veleposestvo uničuje kmeta. Vez, ki nas veže s kmetom, je ljubezen do skupne domovine. Solidarnost členov naše stranke bo vstrajala vedno. Ker se je grof Sylva-Tarouca tu napadal nesramno sem si v svesti, da mu ves klub izrazi svoje zaupanje. Naša zadača je, da čuvamo dinastično zvestobo in historične interese kraljevine Češke ter da smo za enakopravnost obeh narodnostij. — Dež. namestnik grof Coudenhove odgovori na interpelacijo o dogodkih v Žatcu; o izgredih proti Čehom 28. nov. ter da so oblasti vse stvorile, da udušé nemire. Na interpelacijo rektorja Ulbricha je odgovoril, da je filozofa Schuba kakih 10—12 mož sramotilo, in da se zasledujejo krivci. Na interpelacijo dr. Reinigerja o insultaciji buršev 16. jan. odgovorja, da je množica nekega tehnika sramotila, na kar je pokrtil čepico s klobukom, potegnil revolver ter hotel streljati na ljudi. 18. jan. so vprizorili burši sprehod na Přikopih, in tedaj je bilo le nekaj majnih prask med dijaki in občinstvom. — Wolf: kaj je s prepovedjo znakov? — Schlesinger interpeluje zaradi prepovedi dijaških znakov. Dež. namestnik je obečal odgovoriti prihodnjič. Wolf kriči, da mora odgovoriti takoj. Pritvrjujejo mu tudi drugi. — Dež. maršal opominja k redu ter pravi, da ima vprašane po opravilniku pravico, odgovoriti takoj ali pa pozneje. Wolf: Prebojazljiv je, da bi odgovoril. Ne trpimo tega, da bi se norčevali iz nas. Nemci v Češki vam dajo odgovor na to nečuvno brutalnost vlade in bojazljivost namestnika. Interpeluje še dr. Šamanek zaradi prog-

njanja L'berskih Čehov od strani magistrata; posl. Br-znovský zaradi zatiranja političnih izjav.

22. jan. Dež. namestnik grof Čoudenhove je odgovoril na interpelacijo o prepovedi znakov. Priznava, da oni na sebi niso vzrok vznemirjenja: oblastni je so jih tudi čuvala. — Nato pripoveduje o raznih praskah z dijaki, ki so bile nevarne za javni mir. Tako je bilo 19. jan. treba nastaviti na Prikopi pri buršovskem prehodu 100 policistov, pol batalijona vojakov in cel eskadron dragoncev. — Ker je naraščalo vznemirjenje, in so se množile praske med dijaki in občinstvom, skušal je mirnim potom od dijakov doseči, da ne bi nosili za ta čas svojih znakov. Zato se je dogovarjal z dekani in policijskim predsednikom. Zastopniki univerze so obljubili posredovanje pri dijaštvu. Ker dijaki niso odložili nemških znakov, a nasprotno v množici se je videlo tudi več slovanskih znakov, ker je torej bila nevarnost za mir vedno večja, so se znaki prepovedali bez izjeme. — Da bi država morala braniti pod vsemi uslovji statutarčno priznane znake, tega ne more nikdar zahtevati. Kolikokrat se društvom prepovedi pomenja pri izletih. Kolikokrat se prepovedi za določen čas občinstvu javni trg itd. Policija, ki je odgovorna za javni mir, ima tudi pravo, uporabljati v to primerna sredstva. Nato se nadaljuje debata o Schlesingerjevem predlogu. — Dr. Koldinský: »Wolf je provokoval, če se ne prekličejo naredbe, nastane katastrofa, mati Germanija pride po svoje otroke. Pustite komedije! Min. Gautschu telegrafujete vsak dan, da nem. dijaki niso življenja varni, a ti prirejajo svoje demonstrativne obhode. Govornik nato opisuje stanje v nemških okrajih. — P. Opitz polemizuje proti češkim govornikom. Ko za njim predlaga dr. Metal konec debate, prične Wolf razgrajati in kričati. »To so junaki svobode. Nesramnost je, da se tu govori o miru.« Dež. maršal: Konstatujem, da je nesramnost od posl. Wolfa, da rabi tu take izraze in ga kličem k redu.« — Wolf: To mi je vse jedno. To je sleparija, to je dogovorjena stvar! Wolf kriči, dež. maršal ga opominja, a vse zaman. — Gen. govornik dr. Kramář pravi, da pri prepovedi znakov ni bilo treba dolgega opravičevanja; vlada je to morala stvoriti v interesu miru. Za prospeh univerze ni treba čepic in trakov. Jezikovne naredbe so provzročile dosti nemirov. Nasprotniki pravijo, da Nemcem v drugih koronavnah ni treba znati češki; ako se to od njih zahteva na Češkem, bila bi krivica. A velik razloček je med Nemci tu in drugod. Gotovo so češki delavci mnogo pripomogli k bogatstvu nemških industrijalcev na Češkem. Iz tega pa slede tudi dolžnosti. Ker so Nemci navezani na češke delavce, morajo oni dobiti svojo pravo v materinščini. Tu ne zadoščujejo tolmači, uradniki morajo biti našega jezika zmožni. Jezikovne naredbe so le pretveza boja; one naj Nemce združijo pod nemškonacijonalnim praporom. A resni ljudje v vašem taboru vedo, da znači zmaga vaše stranke propad Avstrije. Avstrija ne sme biti ne slovanska, ne nemška, temveč vsem jednako pravična. Vodilna moč nemške politike je germanizacija. Jednopravnost Čehov jo ovira v asimilaciji in germanizaciji, in zato se ji nasprotuje. Pri narodnih bojih na Češkem ne gre za eksistencijo Nemcev, temveč za eksistencijo čeških manjšin. Nemcem se je posrečilo, da so priborili zase tudi profesorje na nemških univerzah. Nemškim profesorjem ne zameri, da so bili krivo poučeni od listov. A najodločneje protestujem proti

temu, da je 837 nemških vseuč. prof. podpisalo znanstveno neresnico. Vedno se povdarja, da je Praška univerza prva nemška. Bila je prva v rimsko-nemškem cesarstvu, a krivo je tedanje pojme zamenjavati z današnjimi, tem bolj, ker se je na nji predavalo latinski. Šele cesar Josip II. je 1784. vvel nemški poučni jezik. Visti izjavi se tudi tvrdi, da so Nemci osnovali in da vzdržujejo cesarstvo. Avstrija pa je nastala po svobodni volitvi Čehov in Ogrov, in tem nasproti so planinske dežele majhne. Leta 1784 so plačevali Ogr 4½ milj. gld., vse nemške dežele s slovanskimi stanovniki vred 5 milj., dežele češke korone pa 7 milj. Ako bi bil Nemec in Wolf, bi si predrznil v imenu nemške kulture to, kar si dovoljuje v istini, bi si iz spoštovanja do nemške kulture to direktno prepovedal. Nemci naj si njegovo početje prepovedo. Ne dvomim, da zna pisati in čitati (klici: tuliti zna še bolje), a to še ni dosti za kulturo. Glavni faktor je plemenitost človeka; formalno znanje je le pot k dosegu kulturnega nivoja. Velikost vede je pa baš v tem, da se ne omeji na samo jeden narod. Kar se dostaje literature in umetnosti, moremo se Čehi z Nemci na Češkem povsem meriti. In samo na to se sme ozirati, ker tudi ne zahtevamo enakopravnosti z vsem nemškim narodom, temveč le z Nemci na Češkem. Vaši nasveti hočejo od nas abdikacijo. Mi historični, nositelji jedinstva kraljevine, ne opustimo nikdar svojih principov, vedno bomo stali za jedното in integriteto Češke in cesarstva.

Moravski. 24. jan. Posl. Parma utemeljuje predlog o uporabi obeh deželnih jezikov pri avtonomnih oblastvih, zlasti občinskih in cestnih odborih. S tem naj se samodoločba občin ne prikrajšuje, — in narodnostne manjšine, bodisi češke ali nemške, varujejo. L. 1620 je bila češčina v čeških deželah izključni uradni jezik; šele 1627 se ji je nemščina priznala jednopravno. Govornik želi, da deželni odbor prizna oba jezika kot uradna jezika, in da vsi drž. uradi občejuje z občinskimi in cestnimi odbori v jeziku, kateri si ti volijo. — Uverjeni smo, da je dež. zbor jedino kompetenten v jezikovnih vprašanjih. A zato mora vendar država skrbeti, da se oblasti ravnaajo po predpisih. — Ako se odkloni predlog, provzroči se v Moravski velik boj. — Predlog se izroči občinskemu odseku.

27. jan. Posl. Pokorný priporoča prošnjo za ustanovo češkega gimnazija v Višanu, ter spominja, da je uže 1871 dež. odbor to priporočal. — Posl. Seidl utemeljuje predlog, naj se pozove vlada, da se prideli kmet. minist. kmetijski svet.

Sileški. 29. jan. O nasvetu šolskega odseka o subvenciji 300 gld. za češko obrtno nadaljevalno šolo v Opavi se je vnela živahna debata. Predlog posl. Hampela, da se prejde na dnevni red, se je zavrgel s 15 proti 12 glasom. Istotako nasvet odsekov; sprejel pa se je predlog posl. pl. Bayerja, da se dā šoli 200 gld. podpore. — Koncem seje je interpeloval posl. Türk, je li istina, da namerja vlada Slovanom v Sileziji v uradu in sodišču dovoliti koncesije, ter protestoval proti temu.

Gališki. 22. jan. Od adresnega odseka soglasno sprejeti adresni načrt zagotavlja cesarja o udanosti in zvestobi Poljakov in Malorusov povodom jubileja ter se zahvaljuje za deželi na podstavi historičnih tradicij podeljena uslovja krepkemu razvijanju. Zastopniki obeh narodov vedno stvorē, kar zahtevati jednota in moč

cesarstva, ter pripomorejo k vsemu, kar učvrsti soglasje v državi. — Zato so se udeleževali državnega zbora, dasi zakon o direktnih volitvah ne odgovarja historičnemu temelju naše države, dasi se je vvedel bez ozira na pravice, ki so pridržane deželnim zborom. Z največo boleščjo so videli izbruhe narodnega sovraštva, ki je povzročil krute in pohujšljive prizore, iz katerih so se okoristili kosmopolitični prekucijski elementi. Omogočilo se je parlamentarno razpravljanje, pretrgalo konstitucijsko življenje, in v nevarnost so prišli državni interesi. Poljaki in Rusi priznavajo jednakopravnost, in zato zadovoljujejo v deželi obema narodoma upravičene zahteve ter preprečujejo prepire (?). Uverjeni, da se ustavno življenje zasigura z razširjenjem delokroga deželnih zborov, njega postavodavnega prava v stvareh, ki se ne tičejo skupnih državnih interesov in splošnih uslovij družabnega življenja, ki se ne naslanjajo na narodne posebnosti. Deželi se naj zagotovi delež dohodkov, ki so doslej bili jedino državi v upotrebo. Višim upravnim oblastim naj se razširi delokrog. Interesuje nas povzdignjenje kmetijstva, ki trpi vsled transatlantske konkurencije, povzdiga obrtnije, zboljšanje komunikacij. — Ker bode naše delo le plodonosno, ako vlada mir v državi, želimo, da se najbrže vvede zopetno parlamentarno življenje in sklene pogodba z Ogersko, v obliki, ki ustreza opravičenim zahtevam in potrebam obeh polovin.

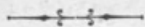
Bila je tudi debata o šolskem budgetu. Krakovski knezoškof je razpravljal vprašanje o katehetih in bil zato, da se prizna pravo imenovanja katehetov škofom, ter šole spremené v verske.

26. jan. Adresna debata. Prvi govornik je predsednik adresne komisije, dr. Dunajevski (bivši finančni minister). Adresa je udanostna čestitka cesarju ter precizuje politiški program Galicije. Od pričetka ustavne dobe sem so si prizadevali zastopniki dežele, da delujejo za jedinstvo in moč države. Ločili so vedno med opozicijo posamičnim vladam in interesi države. — V adresi se povdarja, da je pravo za državnozborske volitve pridržano izključno deželnemu zboru. Z vvedbo direktnih državnozborskih volitev se je dotaknulo obsteber države. — Z žalostjo se spominja načrt državnozborskih dogodkov, obsoja izgrede in daje zadostilo onim, ki so vstrajali kljub vsem napadom na svojem mestu. Razširjeno deželnozborskega delokroga je zlasti potrebno za stvari, dostajajoče se same dežele, ker se tako pospeši njih rešitev. — Adresni načrt tudi daje principe za dobro vlado, ti so: svoboda in red. Kar pa se tiče gospodarskih razmer v deželi, ne smemo le le prositi drž. pomoči, temveč moramo pridno delati tudi sami. — Dr. Okunijewski (Malorus) izvaja veliko važnost adrese za razjasnitev situacije; vendar ni za adresno v tej obliki. Položenje Avstrije je jako žalostno. Njen glas je bez veljave. Na vzhodu si ne more priboriti ugleda. Vzrok temu je nesrečni narodnostni prepir, ki jo razjeda. Temu položenju adresa ne odgovarja. Kolik razloček med njo in Avstrijo leta 1867, ki se je sklenula po dvehletnem sistovanju ustave. Duvalizem je v škodo Cislajtani in zlasti Galiciji. Gališki poslanci pa se ne brigajo zato. Za kmeta sploh nimajo smisla. Poljaki se širokoustijo s svobodo, v istini pa hočejo imeti poljsko kraljevino, v kateri bi zatirali Ruse. — Zahteva po razširjeni deželni avtonomiji ni nič drugega nego prikriti federalizem. — Govornik nato omenja dogodkov v pruskem dež. zboru in izjave kneza Ho-

lenloha. — Rusi nikdar ne privole v razširjenje avtonomije v Galiciji, ker se opravičeno bojé, da bode v škodo njih naroda. Uže pri sedanji avtonomiji so mnogo trpeli pri volitvah. Tudi z indirektnimi volitvami v drž. zbor se ne morejo sprijazniti. Poljaki naj sklenejo adresno. Rusi izročé vladarju svojo lastno, z željami in zahtevami svojega naroda. — Ad. Jendrzevicz razloži vodilne misli poljske politike. Prizadevanje po razširjeni avtonomiji jih združuje s Čehi, Jago-slovani in nemškimi konservativci. V tej zvezi je izraženo, da Avstrija ni niti nemška niti slovanska. Poljaki si prizadevajo, da ublažijo narodnostna nasprotstva. Ruski poslanci v državnem zboru so se pridružili avtonomistični večini, razun Okunijevskega, ki je podpiral nemško opozicijo. Kdo vé, ali se ne bo moral obnoviti volilni modus, ki je bil pred 1873. Poljaki niso proti Nemcem, temveč le proti jedni njih strank. Vsa jezikovna vprašanja naj se rešujejo v deželnih zbiorih. Vsi želé, da se zakoni izvršujejo točno. A v to ne zadošča, da zato skrbi oblast; tudi družba sama jih mora strogo izpolnjevati in se protiviti vsem izrastkom, ki se pretvarjajo v nasilstva. Zabraniti se mora, da postane svoboden državljani žrtva tiranije posamičnikov. Želimo, da cesar praznuje svoj jubilej ob spravi in jedinstvu vseh narodov v državi. — Barwinski (noverist maloruski) pravi, da uživajo Rusi od cesarja, zaščitnika grško katol. cerkve, posebno skrb. Ravnopravnost pa se jim je le deloma izvedla. Zato pa z zadovoljstvom in zadoščenjem vidijo v adresi povdarjano enakopravnost in pripravljenost, da se zadosti narodnim in kulturnim potrebam Rusov. — Razširjeni dež. avtonomiji morejo pritrditi le, ako se zajedno zasigurajo njih narodnostni in kulturni interesi. — Vladni zastopnik dr. sovet. grof Los se protivi Okunijewskemu glede na zlorabo pri volitvah. Pritožbe so bile skrbno preiskane in dokazale, da se je le izjemoma dogodila kaka nezakonitost. Uradniki so jih provedli z vso vneto in celo z nevarnostjo za življenje. Dr. Szecepanowski (poljska napredna stranka) je zlasti proti Okunijewskemu, ki je proti vsakemu pozitivnemu delu, ter povdarja važnost v izjavah drugih govornikov, zlasti Dunajevskega. — Grof Pininski pravi, da bi bili Poljaki v Prusiji presrečni, ko bi uživali vsa prava Rusov v Galiciji; se protivi delitvi Galicije uže z ozirom na zgodovino. Dež. zbor je opetovano dokazal, da ima ozire na opravičene želje in istinite potrebe Rusov, v rasprojtju z večinami v drugih dež. zbiorih. Rusi, ki so svojemu rodu in svoji veri istinito udani, tudi ne bodo veseli, da so nekateri ruski poslanci podpirali socijalne demokrate v drž. zboru. Adresni načrt je kompromisno delo vseh strank. — Novakovskij (ruski kmet) se sklicuje nato, da se po vseh ruskih shodih agituje proti razširjenju dež. avtonomije in deželnozborske kompetencije. Dež. avtonomija v sedanjosti meri uže zadošča poljskim veleposestnikom, da jo izkoriščajo v svoje namene. Govornik je za obče volilno pravo in za delitev Galicije. Razpravlja o postopanju upravnih oblastij in omenja zadnjega delavskega shoda v Premislu. — Vlad. zast. Los ga popravlja, da tu niso bili ranjeni delavci, temveč policisti. — Poročevalec grof Dzieduczycki pravi, da je Novakovskij v nasprotju s poljsko večino za razpor. O parlamentu treba vprašati, ali je evropsko in svobodno, ako se onemogoči parlamentarizem. — Adresni načrt se sprejme en bloc z vsemi proti 2 glasovama.

29. jan. Grof Ant. Potocki nasvetuje, da se na deželne troške izdā delo povodom 500 letnice jagelonske univerze v Krakovem ter dovoli v to 8000 gl. — Za ponosrečene kraje se dā 100.000 gl. v pomožno akcijo. Sprejelse je zakonski načrt, da se izplača iz galiskega propinacijskega fonda od 1. jan. 1898 do 31. dec. 1910 kot odškodnina vsled po davčni reformi odpadlih doklad k dež. davkom na leto dež. fondu 150.000 gl.

1. feb. Odsek za volilno reformo ni pritrdil predlogom o vvedbi občega volilnega prava ter je le za pomnoženje mestnih poslancev ter virilne glase rektorju Levovske politehnike in predsed. Krakovske akademije znanosti. — Dr. Madeyski poroča v imenu naučnega odseka o predlogu Rusa Barvinskega o vvedbi drugega deželnega jezika kot obligatni poučni predmet v srednjih šolah galiskih, ter nasvetuje resolucijo, da je treba želeti znanja obeh deželnih jezikov, da se prizna stremljenje, da se mladina priučí obema; da se dež. šolski svet pozivlje, naj skrbi tudi v bodoče zato ter, v kolikor se morejo pridobiti v to sposobne učne moči, tudi vvede vseh srednjih šolah galiski drugi dež. jezik kot relat. obligatni predmet; in da se vlada pozivlje, naj na obeh dež. univerzah in na Levovski tehniki nastavi lektorje, da se organizujejo praktični kurzi v ruskem jeziku. — Barwinski se zahvaljuje nauč. odseku, vendar ni povsem zadovoljen, ker naj bo ruščina le relat. obligatna, to je le, ako to želé roditelji. Tudi, da ni dovolj učnih močij, ne velja kot izgovor. — Poroč. Madeyski mu odgovarja, da znajo bolje reševati jezikovna vprašanja, nego drugod, ker so nepristranski in pravični. Pot, za katero se je odločil odsek, vodi hitreje in gotovše k cilju, nego sila. Povdarja nadalje, da so zastopniki Galiske vedno bili uverjenja, da spadajo narodnostna vprašanja v deželni in ne v državni zbor, ter da se s prejetjem tega predloga ojači galiska delegacija v drž. zboru, ker ji nikdor ne bo mogel očitati nasprotstva med teorijo in prakso. — Pri glasovanju so se sprejeli predlogi odsekov.

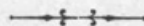
Poljska debata v pruskem dež. zboru.

Knez Hohenlohe je 20. jan. v pruskem deželnem zboru pri prvem čitanju zakona o naselbinah, ki zahteva za nakup poljskih posestev na Poznanjskem nadaljnjih sto milijonov marek, v svoji izredno ostri izjavi osvetlil nemške težnje. Rekel je: Vlada je pri predlogu imela gospodarske in politiške ozire. V gospodarskih se ji zdi za prospeh Poznanjske in zahodne Prusije vspešno, da se razvijajo samostalne kmečke posesti in vasi. Ako se poleg naseljenih kmetov vzgoje dobri delavci, bo to ne le pruskemu, temveč tudi poljskemu veleposestvu na korist. — V političnem oziru je dejstvo, da se v mešanih okrajih širi poljska narodnost na škodo nemški. Da se opomore temu pa ojači Nemštvo, to je namen zakona. Samo po sebi se razume, da nas ne vodi sovražna tendencija do poljskega prebivalstva. Ves zgodovinski razvitek priča o skrbi pruske vlade za te okraje. Zato pa moramo tudi od Poljakov zahtevati, da so zvesti podložniki pruskemu kralju. Od nekaterih strani se skuša povzročiti sovraštvo do Nemcev. Taki propagandi se moramo upirati, ker povzročuje stanje, ki je nevarno za Nemce in Poljake. Še vedno se neguje misel, ki se ne dā

uresničiti, bodisi upanje na odtrganje nekaj poljskih dežel od Prusije, bodisi na večjo samostojnost, na nekako federativno zvezo s Prusijo. Za federativne tendencije pa ni in nikdar ne bo mesta v Prusiji. Odtrganje ali omajanje zveze Poznanjske s Prusijo bi pripravila državno eksistencijo v nevarnost. Ako prenehajo Nemštvu sovražne tendencije od strani Poljakov, prestane samo po sebi tudi Poljakom neugodno mišljenje od strani Nemcev. Kjer pridejo pa interesi pruske države v nevarnost, ne poznam kompromisa.

Posl. Jazdzewski (Poljak) zatvrjuje, da so Poljaki istega uverjenja, katero so imeli 1886 pri zakonskem predlogu. Socijalni red in zaupanje narodnosti druge v drugo sta se močno omajala. Izseljavanje Poljakov se je zelo pomnožilo, nezadovoljstvo in ogorčenost je narastla, državni ugled se je podkopal. V interesu Poljakov in države so predlagali poljski poslanci, da se zakon, stvarjen v hipni strasti, prekliče in s tem vvedejo zopet mirni odnosi. Odgovor na to je novi zakonski predlog. Z njim se Poljaki po krivem dolže nezvestobe. Z njim se dokazuje, da vlada do njih ne pozna očetovske skrbi. Vlada pozna le kruto in bezobzirno germanizacijo. Zato protestujemo proti zakonu iz leta 1886 ter novemu predlogu in se odtegnemo razpravi o njih, v kolikor nas v to ne prisilijo posebni vzroki. — Imwalle (centrum) misli, da zakon ne doseže ničesar ter krši državno pravo. — Drž. in poljedelski minister Hammerstein Loxten izvaja iz protesta Poljakov, da so oni Nemcem sovražni. Nemci očitajo vladi, da protežuje Poljake. Sedanje gibanje med Poljaki ima demokratično, antidinastično smer. — Veleposestvo je na polovico poljsko, mala in kmetijska posestva so v dveh tretjinah v poljskih, v jedni tretjini v nemških rokah. Naselbinska komisija povdarja, da je ojačenje nemškega življa največega kulturnega pomena. O antikatoliški tendenciji ni govora, a kraljevina Pruska ima nalog, da povsod ojačuje Nemštvo, da širi nemško bistvo na vzhodu. Te dolžnosti se cesar in kralj povsem zaveda. Narodnim svojstvom se bo prizanašalo, nemška kultura pa bo Poljakom le koristila. Zato si upa trajnega miru in sreče. — Finančni minister Miquel pravi, da je vspeh prvega milijona naseljenj 2200 nemških kmetov. Imamo pa še 60.000 hektarjev na razpolaganje za naselitev. Poljaki se Nemcem odtujujejo, so proti nemškim posojilnicam in hranilnicam, bojkotujejo nemške lekarje in zdravnike itd. — Poljakov nočemo iztrebiti, ali v svojem lastnem interesu morajo biti *dvojezični*. Prvo je, da so Nemci na Poznanjskem isto tako ponosni in zavestni, kakor Poljaki. Ves nemški narod pozivljemo, da nas podpira. Centrum se uveri, da katoliški interesi ne pridejo v poštev. Ako nas centrum podpira, da se tam nastavi le duhovniki nemškega mišljenja, bilo bi plodno. Sur (nac. lib.) povdarja, da se Poljaki odvrčajo od Nemcev, in ne nasprotno. — Nadbyl (centrum) pravi, da ima zakon namen, da iztrebi Poljake in z njimi katolike. — Min. Miquel je opomnil, da hoče vlada takoj preklicati zakon, ako se dokaže, da je veliko-poljska agitacija nastala šele vsled zakona. — Sattler (nac. lib.) omenja, da se mora Nemcem prebivanje v poljskih provincijah olajšati in oslajšati z melioracijami, povzdigo šolstva itd. zlasti po mestih.

Predlog se je nato izročil budgetni komisiji.

Poljak o „panslavizmu“.

»Neue Revue« je v svoji 1. letošnji številki donesla članek, ki podaja naslednje misli:

Pri preobratu v Avstriji se je pojavila panslaviistična ideja, dokaz, da ona ni bila prazna izmišljotina, temveč da je živela v srcih. — Razun narodnostnega sočustvovanja tira še marsikaj drugih vzrokov Slovane v Avstriji k panslavizmu. Ta je pri njih vse drugačen, nego pri Rusih. Ruse tira k panslavizmu želja po gospodstvu, po vladi v Evropi, ter yidi v njem moč, kakršne nima sedaj nobena država na svetu. — Mali avstrijski narodi pa so stiskani od drugih močnejših narodnostij; te jih ovirajo, ako tudi ne vselej, v kulturnem, vsekakor v samostojnem državnem razvoju. Velika slovanska država, z mogočno Rusijo na čelu, v tem vidijo rešitev vseh stisk in nadlog, varstvo svojih na odnih pravic, svoje samostojnosti, s kratka vse, kar je postala mala Prusija za Nemštvo in male nemške države. To velja za vse male slovanske narode, ki nimajo samostojnih držav, torej tudi za Maloruse, dasi te zatirajo slovanski bratje, Poljaki. Oni hočejo pri vseh slovanskih rodovih dobiti pomoč proti ošabnosti posamičnega rodu. — Male, samostojne države slovanske so v drugem položaju. Tudi te — Srbija, Bolgarija — upajo od velike države, da jim podeli večo veljavo in razširi njih meje; a zajedno se bojé za samostojnost. Zato opažamo vedno menjavo v njih politiki.

Jedini Poljaki so se ustavljali tej ideji. Oni so bili jez med zapadnimi in vzhodnimi Slovani. Morali so braniti svojo narodnost proti Rusom in proti Nemcem. Rusi so se jim zdeli nevarnejši, češ, da so jih proganjali z brutalnostjo, dočim so Nemci v Prusiji germanizovali mirno in na tihem. V Avstriji pa so Poljaki imeli najugodnejše stanje od vseh narodnostij. — Zato je bilo umevno, da so bili sovražniki Rusije in torej tudi vsake panslaviistične ideje. Pot do velikoslovanske države bi vodila čez grobove Poljakov. Tako je bilo do zadnjih let, do dogodkov, katerih Nemci niso umeli.

Tudi Poljaki so postali praktični in mesto z idealnostjo upoštevali z realnostjo v politiki. Sprevideli so, da je poljska provincija postala pod ruskim nasilstvom najbogatejša, a poljske dežele pruske v obrtnem oziru ostale so revne, in tudi Galicija kljubu vsej skrbi in ljubezni Avstrije je navezana na dobrotljivost drugih dežel cesarstva.

A tudi v narodnostnem oziru so videli, da je ruska provincija ostala poljska, v tem ko je Prusija s svojo, če tudi milejšo, sistematiko *ponemčila* *polovico prebivalstva*.

Zadnji čas pa se je z novim generalnim guvernerjem na rusko-poljskem obrnulo na bolje, saj v despotični državi niso tolike važnosti zakoni, kakor njih izvršitev. V Prusiji pa se je stanje Poljakov *jako poslabšalo*. Na nečuten način se tu zatira vsak poljski narodnostni pojav, se izključuje poljski jezik iz šole, urada, družbe, — celo izdavanje poljskih listov se namerja prepovedati.

Pad grofa Badenija in bratjenje s Čehi je bil pojav, pri katerem se je razodela ta prememba v mišljenju.

Avstrija kot slovanska država v zvezi z Rusijo, to je ideal Slovanov v Avstriji. Boj z Nemštvom ni od danes do jutri, ta boj je velik in neizpros.

Cvetke z ruskih poljan.*)

Разумъй, кто умёнъ —.

1. Вѣруй, надѣйся¹⁾, работай²⁾ — вотъ три слова, которые должны составлять первоначальный катехизисъ всякаго русскаго.

2. Робѣть⁴⁾ никогда не надо⁵⁾, въ особенности подъ новыи годъ.

3. На гигантскихъ шагахъ⁶⁾ далеко никогда не уйдешь, а будешь только кружиться, подниматься отъ земли и опускаться.

4. Первообразъ женскаго клуба — шабашъ⁷⁾ вѣдьмъ⁸⁾. Это символъ той свободы, къ которой стремялись⁹⁾ женщины, превратившись¹⁰⁾ въ вѣдьмъ; теперъ¹¹⁾ могутъ дѣлать въ своемъ естественномъ¹²⁾ видѣ то, что подказываетъ¹³⁾ имъ жажда¹⁴⁾ свободы и любви.

(А. Суворинъ: „Мал. пис.“, „Н. Вр.“ Nr. 7488.)

*) Pod tem zaglavjem otvorim nov oddel, predalček za mladino bez razlike, bila bi le gramotna, t. j. umela bi pravilno pisati i izražati se na svojem jeziku; rusčine pa je treba vsaj v objemu Majarjeve slovnice. Zapominajte tvrdo i marljivo učite na izust (iz glave) kitice, katere bo prinašal vam na tem mestu »Sl. Sv.«, govorite si jih večkrat glasno i točno z označenim naglasom, nad rusčino, i skoro se prepričate, da ste našli jedno iz mogočih, glavno spotiko sredstev, o katerih me povprašuje i moleduje takó mnogo iz vas. Ni logične, ni gramatične ni druge zveze med seboj »cvetke« nimajo, vsak si jih naj sam podbira po svojem vkusu i premisleku, držé se motto, **koje govori vse**, če sploh kaj govori; meni pa nič ne verjemite: homo sum et humani nihil a me alienum puto...

Opomnja pisateljeva.

¹⁾ zaupaj, ²⁾ delaj, ³⁾ glej, ⁴⁾ plašiti se, ⁵⁾ treba, ⁶⁾ koracih, ⁷⁾ predpraznični večer, ⁸⁾ copric, ⁹⁾ (v kojej so) prizadevale si, ¹⁰⁾ spreobrnivše se, ¹¹⁾ sedaj, ¹²⁾ prirodnem, ¹³⁾ nareka (šepeta), ¹⁴⁾ žeja.

Božidar Tvorcov.

Na pomoč razžaljenemu!

V »Kratkem odgovoru« g. Leskovcu g. dr. Murko, skrivši se za hrbte ruskega akademika Veselovskega in dunajskih profesorjev Mussafije in Jagiča ter za rusko izdajo Brockhausovega »Encikl. slovarja«, piše doslovno (v št. 15. »Slov. Sv.« za 1897, str. 238): »Med tem časom se je g. pisatelj tudi iz »Žurnala ministerstva narodnago prosvetščenja (št. za maj) vendar lahko prepričal, kako sodijo Rusi o mojem delovanji, celo o takem drobižu, kakor je bilo moje habilitacijsko predavanje »Prvi koraki ruskega romana«, kateremu je tam (str. 255) posvečena cela drobno tiskana stran.«

Da je temu »predavanju« v označenem žurnalu v majskej knjigi res »posvečena« cela 255. stran, prepriča se lahko vsakdo, kdor dobože to knjigo v roke. No ravno tako se vsakdo lahko prepriča, da to »posvečenje« ne zaključa ni jedne besedice sodbe o tem »predavanji«, nego le podroben obseg brošure, niti besedice odobrenja ali neodobrenja, in da torej iz »cele 255. strani« pri najboljšej volji nikakor ni mogoče »prepričati se, kako Rusi sodijo o delovanji« dr. Markota.

Pregled obsega in fikt, da je ta pregled natisen v omenjenem žurnalu sam po sebi le pomenja, da je redakcija dobila in čitala Murkotov učeni »drobiž«.

Vsled za tem obsegom Murkotove brošure je pomeščena kritika knjige »Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus) und Methodius«, katero je na celih 272 straneh naveržil Leopold Gütz, starokatoliški svečenik

v Pasavi, o katerem gotovo ni Veselovskij, ni Mussafia in Jagić, ni Brochhausov »Encikl. slovar« ničesar ne vedo. A kritika te knjige zajema cele 1 $\frac{1}{4}$ strani (256 in 257). Recenzija »Učebnika po ruskoj gramatiké«, prvi 51 strani, drugi 34 strani, kateri učebnik je »pisal narodni učitelj M. Azbukin, torej gotovo ne učenjak, obsega strani: 8, 9, 10, in 11, torej cele četriri strani! Obe knjižki Azbukina imata 85 strani, in jima so posvečene 4 strani »sodbe«; »drobiž« g. Murkota pa ima, kakor je rečeno tam, два-дцать страничекъ, in mu je »posvečena« jedna stran. Torej je slavnemu učenjaku sorazmerno »posvečeno« ravno toliko, kakor nikomur ne znanemu Azbukinu (nomen est nomen).

Jaz seveda nisem poklican soditi o učenosti in slavnosti dr. Murkota in sem poslednji, ki bi želel krajšati njegov velikanski pomen v slavjanskem in evropskem učenem svetu; no konstatovati sem le hotel fakt, da ona »cela, drobno tiskana 255. str.« ruskega ministerskega žurnala ne zaključa niti slabe ni dobre, niti preme niti krive sodbe o učenosti dr. Murkota, in da sam fakt, da je dr. Murko »natissen« v tem žurnalu poleg razkritikovanih »v puh in prah« Götza in šolmaštra Azbukina, ne pomenja šče čisto ničesar v onem smislu, v katerem naj bi Murkove besede sprejeli ljudje, ki omenjene ministerske knjige ne dobodo pred oči, in od katerih se dr. Murko nadeja, da mu na besedo verojamejo.

V taistej knjigi omenjenega žurnala posvečeno pa je celih sedem strani knjigi dr. Murkota »Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik«, iz katerih sta konec 226 in vsa 227 str. posvečena kritiki, t. j. sodbi tega učenega truda, prejšnje strani pa pregledu obsega knjige.

Mislím, da dr. Murko le iz svojstvene pristnim učenjakom skromnosti molči o tej recenziji; zato bodi meni dovoljeno podati tu prevod (od črke do črke!) onega dela recenzije, iz katerega je vidno, »kako sodijo Rusi o delovanji« dr. Murkota. To mesto glasi: »Pri vsej zanimivosti in bogatstvu svojega obsega knjiga dr. Murkota mora izzvati proti sebi nekatere zelo bistvene opazke. Ona ima za svoj predmet nemškega vpliva na začetek češke romantike. Nazvanje »češka romantika« avtor rabi mesto navadnega »patrijotična« (vlastenecká) ali »narodna škola«. No ta dva termina ne pokrivata drug drugega; češka romantika razprostira se naprej in nazaj za meje takozvane »patrijotične šole; k njej spadajo, razen Šafarika, Čelakovskega in Kollarja tudi Hanka, Svoboda, Jungmann in dr. (gl. Jagić: Briefwechsel zwischen Dobrovsky und Kopitar, str. LXXII); z druge strani pa so bili romantiki tudi Mácha, Halek in dr. Tem nedoločnim pomenom besede »romantika« objasnjuje se v knjigi dr. Murkota tudi ta, n. pr., okoliščina, da sta v njo prišla Dobrovski in Palacký, pri čemur je poslednjemu, seveda, odvedeno zelo malo mesta in pazljivosti

Določivši »patrijotično školo« kakor »romantiko«, vpal je dr. Murko tudi v druge debele pomote. Romantika, kakor čisto literaturno javljenje in pritem zaneseno, tuje, prisilila je avtorja, da je pregledoval češki preporod bez ukazanj na ono realno narodno življenje, v katere pogojih se je razvijal, in da je videl v preporodu ne samostojno narodno dvigjenje, no posnemajoče, nemško. Zato pa tudi vsa knjiga mnogo zgublja zaradi neopolnosti in nepravilnosti slikanj, katere si je avtor dovolil.

Da bi slika bila polna, moral bi dr. Murko načrtati vsestransko podobo življenja češkega naroda v konci 18. in v začetku 19. stoletja. Na tej podlagi bila bi očevidna bolj pomenljiva zvez »romantične šole« z življenjem rodnega naroda, nego si to misli avtor; drugi slavjanski, posebno

ruski vplivi, morali bi imeti v knjigi dr. Murkota več prostora in pazljivosti. Nam se zdi, da je dr. Murko zabrel v toisto pomoto, kakor oni zgodovinarji, kateri so poštevili husitstvo za češki Wicleffizem na podlagi okoliščine, da so Hus in husiti poskusili na sebi vpliv Wicleffa in njegovih spisov.

Posebne pomote, katere je dopustil avtor od preuveličenja moči nemških vplivov, in faktični nedogledi pokazani so precej obširno v recenziji na knjigo dr. Murkota, katero je napisal F. Machal v 2. knjigi žurnala »Český časopis historický«, 1897 leto.

Priznava je popolnem samostalnost literaturnega procesa in moč vpliva nemške romantike, želeli bi mi vendar videti v sledečih trudih dr. Murkota o slavjanskej romantiki več pozornosti k drugim, neliteraturnim procesom narodnega življenja in manj zaljubljenosti v teorijo literaturnih izposojevanj.

* * *

V teh besedah, katere sestavljajo popolno avtentičen prevod recenzije na učeno knjigo dr. Murkota, vidno je v resnici, kako »sodijo« Rusi o učenem delovanji dr. Murkota. Upam, da mi bode slavní učenjak le hvaležen, da sem objavil o njem to, česar njemu njegova prirojena in tolikokrat že dokazana skromnost ni dovoljevala.

§ 19. t. z.??

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха.

Робѣть никогда не слѣдуетъ, а подъ новый годъ тѣмъ менѣе — прави umna glavica, katere je pač prošla, kakor pravijo, сквозъ огонь и воду и мѣдныя трубы. Če take istine kaj veljajo o posamičnih ličnostih, so o celih narodih pač zlata zrna, posebno o narodih takó čilih, kakoršen je narod ruski. Bože Ti moj! kakih nevzgod ni pretrpel ta ruski narod! Koliko je imel ta narod »prijateljev«, o katerih se je zložila pogovorka: »Богъ не выдѣстъ — свиньи и сѣдѣтъ...« A sovražnikov, kateri bi ga radi utopili v žlici svojega strupenega žolča, teh je pa menda ravno toliko, kolikor je listja in trave... Vsak si je nametil svoj konček Rusije, po katerem hrepeni, da niso tako hrepeneli nebesne mane Izraelci! Ruski narod pa orjaško koraka svoj pot, a ta pot je pot svetovnega mogočja, svetovne omike, svetovnega poklica... Nobena vnešnja sila ga ne zdigne s tega pota, dokler je doma jedin in mogočen, a jedin i mogočen bo dotole, dokler bo jedina i mogočna vlast (oblast), dokler bo jedino i mogočno rusko samoderžavje, opirajoče se na narodno vero, na mogočno pravoslavje, v katerem je sila nepokolebina (neporušna) — istino krščanska ljubezen, istino krščanski Bog.

Inde ira, inde lacrimae, o katerih pa čitatelji slovenski vedo malo ali pa nič, a če vedo kaj, pa vedo le črez nemško-židovsko sito, katero vse preseva neumorno; kar se za rusko mejo pozveda o Rusiji. Šumi Avstrija s svojimi jezikovnimi zakoni, zašumela je tudi ruska okrajna o nekih jezikovnih pravicah, zašumele so daže (celo) take jediničke, kakoršno predstavljajo Litovci, pleme dasi historično, pa pleme bez narodnega slovstva, bez narodne vere, bez osnov istinitega nacionalizma. Nikdor pa ni šumel toliko v narodnem obziru, kolikor je šumela Poljsa, seveda ruska Poljsa. Tukaj so govorili celó o samostalni upravi z raznoterimi epitheta ornantia historičnega polonizma. Istino rusko novinarstvo je nekaj časa mirno gledalo i slušalo to muziko; ko so pa med njim samim zagnale vojno komando nekatere trknene glave, se je pa ruski duh probudil i je dal glasni odpor vsem prismodam, katere pomnijo zgodovino i razvoj zgodovinskih principov ruske države le od danes do jutraj.

Ta ruski odpor je imel velike posledice, pa separatizma uničiti ni mogel od konca do kraja. Celó v šolskem delu zajavila je okrajna o svojem prebivanju, kjer bi človek pač najmanje pričakoval kakih separatističnih preprirov i strankarskih presojev. Varšava zbrala je cel milijon rubljev v bitnost carja v njej na politehniko, Kijev je zbral ne menje denarja na takisto politehniko, o Odesi i ne bomo govorili, ta je požrtvovalna v podobnih slučajih kar primerno. Vsa podobna dejstva so seveda

kar posnemanja dostojna, ko bi se dalje razvijala v taistem duhu, v duhu podmože cele države, katera iz tega ali drugih vzrokov ne more takó skoro snovati podobnih učnih zavodov izključno na svoja sredstva. A ravno tukaj je pes svoje taco sunul tje, kamor bi je ne bilo treba sovati: vsa navedena mesta zapela so slavice separatizmu, da so darovi krajevni, da morajo krajevna biti tudi učilišča, sezidana na te darove, da prva mesta v njih gredo po božji i počloveški Poljakom, Malorusom itd., še le zatem raztvarjajo se vrata ruski mladini sploh kot mladini ruske države... Nelepost teh separatističnih nakan je pač goro-tasna, sama po sebi je takó ničevna, da mi je pač ni treba opravičevati i ogovarjati. Kaj pa poreče okrajna, ako osrednja Rusija zatvori jim dostop v zemljedelne akademije i učilišča v Moskvi, v Voronežu itd. Rusija je za svoje okrajne prelivala cele potoke krvi, te okrajne so pod peroti ruskega državnega orla razbogatela i razdebelele, a naposled te okrajne zatvoré vrata v svoja duhovna svetilišča ruskim sinom, očetje, dedi i pradedi kojih so za te okrajne nesli na žrtvenik očitjave vse, kar jim je bilo milo i drago... Ne, ne i še jedenkrat ne! To bi šlo na podstavi kake „konstitucije — prekucije“, na podstavi razumnega i vsem pravičnega samodržavja pa ne pojde, i kar bi koli prijatelji i né-drugi tvoji; Русь святая, ti moreš mirovati, dokler imaš jedinega, pravovernega, mogočnega vladarja — velikega carja...

Božidar Tvorcov.

O Jagiču.

»Obzor« piše o poslanici Jagičevi na Mommsena: Jagić je Mommsenu kot učenjak, kot člen gosposke zbornice avtoriteta; zato se njegovemu ugledu ni mogel oteti. Dasi se ne zlagamo s Jagičem povsem, ne smemo pozabiti, da je v Avstriji ravnopravnost jezikov izražena v temeljnih zakonih, ter da jo jezikovne naredbe le izvajajo. Torej so tudi razpraviško stališče opravičene. Najmanj pa nam ugaja njegova bezpogojna slava nemške kulture — Profesor Mommsen je kapituloval v stvari sami, in to je Jagiču in nam lepo zadoščenje. O tem, pri čemur vstraja, ga nikdor ne razume; najprvo se ozira na Švico, potem pravi da njen zgled ne velja; pravi, da Nemec ni šoven, ki zahteva nemško Avstrijo — in zopet hoče, da bodi Nemstvo vez za avstr. narode. — Ti narodi imajo lepšo vez kot je Nemstvo, to je korona in zvestoba vladarju. Moralna vez slovanskim narodom pa more biti le ruski in ne nemški jezik.

»Hrvatska Domovina« piše o Jagičevi poslanici Mommsenu, da je ta prevzel vlogo »Beschwichigungshofrata«. Mommsen je hotel — natanko po programu nemške politike — upor Nemcev proti Slovanom. Torej ne velja, da je pisal, ker ne pozna razmer. Jagić daje Čehom ravnopravnost, a za njih državno pravo ne mara kakor ne za hrvatsko. Med tem pa Nemci po shodih v Tirolski in v Lincu govoré samo o jedinstvu nemštva in o razdelitvi Češke. Dokler torej Nemci ne ostavijo svojih nakan, ne more se z njimi govoriti tako pohlevno, temveč odločno in ostro.

Krakovska Reforma se protivi Jagiču, ki je Nemce razglasil za učitelje in mojstre Slovanom. Nemci so tudi crpali iz slovanskih virov. Ves svet si je osvojil nauk Slovana Kopernika, torej je poljski učenec svojemu nemškemu mojstru predložil zaklade astronomije.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

A) SLOVENSKE DEŽELE.

Kranjsko. »Slovenska Matica« prične te dni z razpošiljanjem društvenih knjig za leto 1897. — Ker

se je za »stenski zemljevid slovenskih pokrajin« doslej prijavilo šele 1442 naročnikov, torej niti polovina števil, ki je potrebno, da se izda zemljevid, ponovi se poziv na naročbo. — Društvu je pristopilo od zadnje seje 245 členov, knjižnici prirastlo 240 knjig in časopisov.

»Sloga« vzdržuje te zavode: 1. tri otroške vrte, in sicer v Pristavi pod Kostanjevico, v ulici sv. Klare in ul. Barzellini v Gorici. Otrók je vpisanih krog 200. 2. petrazredno mešano ljudsko šolo s pravom javnosti. Ta šola ima 10 razredov, otrók je vpisanih nad 540. 3. dekleško in strokovno šolo za umetno vezenje. — 4. obrtno-nadaljevalno šolo. Ta ima poseben kuratorij in poseben račun; učencev je do 100.

Goriško. Slov. narodno politično društvo »Sloga« je imelo 20. jan svoj občni zbor v Goriški čitalnici. Dr. Gregorčič je povdarjal, koliko dela še čaka društvo, ker ponehuje boj, ki je popreje razdvajal goriške rodoljube; pozabimo, kar se je godilo, in zložimo se v delu na korist naroda slovenskega. Župnik Berlot je v imenu konsorcija »Primorskega lista« prečital resolucijo za spravo na Goriškem; dr. Franko resolucijo, ki pozdravlja delovanje za spravo na Kranjskem; župnik Golob resolucijo, da v politiki nočemo več imeti pokrajincev, temveč le Slovence.

Vse furlanske občine so uže poslale v Gorico proteste proti sloven. dež. poslancem.

Strokovna šola za lesno obrt na Kočevskem se je imela podržaviti 1. jan. Ker se ni zgodilo to, sta šla župan Loz in dr. Burger prašat ministra ter dobila zatrdilo, da se gotovo podržavi pozneje, za sedaj pa se ji podeli izredna drž. podpora. — To šolo je osnoval »Schulverein«. — Zato umestno pristavlja, »Slov. List«: Koliko subvencije je pa dalo ministerstvo za slovenske šole v Trstu in Gorici, katere je osnovala naša šolska družba? Poslanci, ne molčite!

Koroško. V Železni Kaplji so ustanovili novo slovensko posojilnico. Pri rekvijemu za pok. And. Einspielerjem v Celovcu se je prepovedalo petje slovenske žalostinke »Nad zvezdami«. Predlog posl. Grafenauerja za premembo volilnega reda za dež. zbor se je odkazal posebnemu odseku, v katerem pa ni nobene slovenca.

Štajersko. Gospodarski shod v Mozirju je bil 23. januv. sklican od obče-slovenskega obrtnega društva v Celju. Udeležila sta se ga tudi deželna prslanca dr. Sernec in dr. Dečko. Razpravljalo se je na njem, zakaj propada trgovina z lesom, in kako bi se ji zopet opomoglo.

O spravi na Kranjskem ni še nič dognanega. Pogajali ste se pa obe stranki po posamičnikih, a ti govorili so le v svojem imenu, ne pa v imenu strank. Razpravljanja in pogajanja so jako zanimiva. Težko je soditi in še težavniše obsojati v tej stvari. Ti, ki imajo in bodo imeli moralno odgovornost, naj gledajo sedaj na nemške stranke v Avstriji. Če jih ne pouči postopanje nemškega naroda sedaj, potem jih ne iztrezne nobena sila več; potem bi zaslužili obe stranki tak grob s tako težo, da bi ne vstali nikdar več. Gospoda naj ne stresa s sebe odgovornosti s pretvezami ali lehkomišelnostjo. Odgovornost zadeva obe stranki; to more dokazati najbolje zgodovina teh strank. Na prvem mestu ostanejo moralno odgovorni voditelji in pooblašenci strank; dejstveno pa so moralno vezani in odgovorni vsi posamičniki vsake stranke, in to nalaga

vsakemu kranjskemu rodoljubu moralno dolžnost, da pazijo natanko, kaj počenjajo sedaj načelniki obeh strank. Izgovora ne more biti nobenega

B) OSTALI SLOVANSKI SVET.

Najviše sodišče. Gledé Pražkih uličnih napisov je razsodilo najviše sodišče, da s tem, da se je izreklo ministerstvo inkompetentno in ovrglo rekurz proti mestnemu zastopu, se ni kršilo pravo javnega mnenja in enakopravnosti. O pritožbah proti deželnemu odboru, ki je potrdil ukrep mestnega zastopa in magistrata, pa je bilo kršenje jezikovne enakopravnosti v toliko, ker se je izreklo, da so ulična imena lastna imena, ki se morajo rabiti i v drugih jezikih. To je nezakonito, ker se s tem dela Nemcem v Pragi sila. V Pragi je nemščina notorično v deželi navadni jezik, in mora biti torej Nemcu svobodno, da se poslužuje tudi nemških zaznamovanj pri uličnih imenih. Vendar se ne sme vsaki ulici nadeti kako poljubno nemško ime, temveč se smejo rabiti le v istini navadna.

12. jan. je razpravljalo o pritožbi Opavskega mestnega zbora zaradi resolucije, katero je deželno predsedništvo sistovalo kot nezakonito. V njej so izrazili, da se mora poddržavljenje Opavskega češkega gimnazija zabraniti na vsak način, ker ne služi kulturnim interesom prebivalstva, temveč le v agitacijske svrhe. V ta namen so pozivali nemške poslance, naj poddržavljenje zabranijo in ne privolijo v to potrebnih stroškov. Ministerstvo je na utok mestnega zastopa pritrdilo odločbo deželne vlade, in zato je bila pritožba vložena na državno sodišče. Razsodbe: S sistovanjem se ni kršilo pravo na svobodno izražanje mnenja niti pravo na peticije. Z ukrepom je mestni zbor prekorlačil svoj delokrog.

Dunaj. Načelniki nemških dijaških zavez Dunajskih so prosili rektorja, da jim prepusti kako dvorano, da priredé v nji protestni shod zaradi vladine prepovedi Pražkih buršovskih znakov. Pritožili so se tudi, da jih slovanski dijaki izzivajo z govorico v materinščini v avli ter s slovanskimi plakati na črni deski. Rektor jim je rekel, naj vložé prošnjo radi dvorane; oglase smejo (s prevodi) nabijati slovanska društva v svojih jezikih, in tudi govorica v materinščini se jim ne more zabraniti. Sicer pa je znano, da je rektor velik nemškonacijonalec.

Veliko število nemških občin v Niži Avstriji je sklenulo, da nočejo uporabljati ubogih popotnih čeških godcev, da tako zabranijo njih prihod v nemške kraje.

Dunajski tehniki so imeli 28. jan. protestni shod; resolucija na vlado zahteva preklic policijske prepovedi znakov v Pragi; resolucija na senat, da se ta priklopi Praškemu.

»Slovanski plesni venček« pod pokroviteljstvom gr. Iv. Harracha priredilo je v 6. febr. Slovansko pevsko društvo (Blumensäle d. Gartenbaugesellschaft). Pokazali se so udeležniki v narodnem kroju in so plesali narodne slovanske plesne. Vabilo ima ime plesa tiskano v raznih slovanskih jezikih.

30. jan. je bil v II. okraju Dunajskem češki shod, na katerem je govoril urednik Janča o političnem položaju Čehov v Dolnji Avstriji. Sklenuli ste se resoluciji, da naj vlada dá Čehom v nizj. Avstr. potrebne ljudske šole, in naj pri uradih bodo nastavljeni uradniki, večji češkega jezika, da bi mogli govoriti z njimi

v svojem jeziku. — Finančni minister se pozivlje, da v komisije za novi osebni prihodniški davek imenuje tudi češke zastopnike čeških davkoplačevalcev nižjeavstrijskih.

Naučni minister Latour je javil filozofski fakulteti Dunajskega vseučilišča, da osnuje šest stipendij po 500 gld. za hrvatske slušatelje, ki se posvetijo profesuri in hočejo učiteljevati na hrvatskih srednjih šolah, ki se osnujejo na avstrijskem Primorju.

Češko. Češke dame so županu posl. dr. Podlipnemu za njegov govor v dež. zboru poklonile lorov venec.

Na češki tehniki je bila 14. jan. demonstracija. Rektor Vellik je konferoval s komitetom za ples čeških tehnikov, ker je gen. Grünne zahteval od odbora ali profesorjev zadoščenje za preklicano vabilo. Profesorji so to stvorili s tem, da so iztopili iz odbora. Predsednik plesnega odbora je izjavil, da hoče stvoriti vse, kar zabrani škodo njegovim tovarišem, ter prevzeti sam vso odgovornost. Ker se je prof. Belohoubek izrekel zato, da se relegujejo člani plesnega odbora, so mu dijaki priredili veliko demonstracijo (mačjo godbo).

V Budjevicah so pri občinskih volitvah zmagali Nemci, združeni z Židi. Policija in vojaštvo je bilo na nogah proti Čehom, ki so demonstrirali vsled velikih volilnih sleparij. Vložili so tudi protest proti volitvam.

Praška policija je objavila razglas (22. jan.) da se bez izjeme prepoveduje nositi demonstrativna društvena znamenja sploh. Ta razglas, ki se dostaja tudi dijaških znakov, je provzročil velik »rumel« o zatiranjih Nemeih.

Češko protisemitsko društvo »Narodni Obrana«, ki se je izrekel za bojkot nemških in židovskih trgovcev, je bilo razpuščeno od dež. namestništva. V nemških listih vlada veliko veselje, da je »Hetzverein« razpuščen; ne pomislijo pa, da je to le po njih lastnem nauku in klin s klinom.

V Weissbachu na severnem Češkem so pri volitvah v 3. razredu za mestni zbor zmagali socijalni demokratje nad »združenimi nemškimi strankami« z veliko večino. Tudi v treh drugih občinah se je dogodilo isto. —

29. jan. je bila deputacija profesorjev nemškega vseučilišča in nemške tehnike radi prepovedi znakov pri dež. namestniku. Ta je javil deputaciji, da se prepoved najbrže prekliče po zasedanju dež. zbora. Prof. naj v lastnem in v interesu dijaštva to odvrta od nepremišljenih korakov.

Upravno sodišče je 19. jan. razsodilo o prizivu Vinogradeške občine (poleg Prage) proti razsodbi zemeljskega šolskega sveta za zragdo nemške trirazredne meščanske šole za deklice. Prizivnike je zastopal dr. Herold in dokazoval, da ta šola ni nujna v smislu zakona. V Vinogradeškem okraju živi 128.000 Čehov in 5500 Nemcev. Občina gradi sedaj mnogo nujnejšo češko mešč. šolo, potrebnejšo realko. — Ker je na Vinogradih več meščanskih šol, in bi bila občina dolžna sozidati jo le, ako bi ne bilo nobene, se je ugodilo prizivu.

Shod akademikov v Litomerich. S posebnim vlakom je došlo 29. jan. kakih 800 dijakov in mnogi profesorji iz Prage. Župan dr. Funke je v pozdravu naglašal zasluge Praških nemških profesorjev za vedo in hvalil dijake zaradi njih odločnega vedenja. Rektor Ulbrich se je zahvalil županu na sprejemu, dijakom na dostojnem vedenju ter zagotavljal, da bode i v bodoče

učiteljstvo in dijaštvo jedino. Nato so se razšli v stanovanja. Razprave so se pričele ob 3 urah popoldne. Dr. Funke pozdravi navzoče ter odposlanca iz Lipsije in Draždanov. Predsednikom je bil voljen dr. Funke, ki v svojem govoru spominja na akademiški shod v Hebu. Nemški dijaki se niso smeli v Pragi gibati, bili so izpostavljeni napadom druhali. Nemški poslanci so se temu krepko uprli. Nemci se moramo vprašati: ali moramo še nadalje priznavati Prago za glavno mesto, mesto dežele. — Oziraje se na izjave solidarnosti od vseh vseučilišč zaznamuje ta zbor kot shod vseh nemških akademikov. Čuvali si bomo svoja prava in pokažemo, kako se ima izbojevati boj za prava nemškega naroda. — Dijak Herbst opisuje Praške dogodke ter pravi: ker vemo, da stoji ves narod za nami, ne bojimo se za svojo bodočnost. — Rektor Praške nem. univerze dr. Ulbrich izjaveja solidarnost med učitelji in dijaki. Rektor Praške tehnike, Mikolašek, pravi, da profesorji na shodu niso statisti, temveč sodelovalci. — V imenu dijakov iz Nemčije govori dijak Hetsch iz Lipsije. Dasi se Nemci ne vtikajo v notranje stvari Avstrije, vendar uverjajo rojake o svojih simpatijah, ker so uverjeni, da so zvesti zavezniki, ako gre za usodo vsega nemškega naroda. Prvi razgovor dnevnega reda je bodočnost nemških velikih šol v Pragi. Dijak Becker poroča o tem, da jim bodi geslo: »Proč od Prage«. Po daljši debati se sprejme resolucija: Za premeščenje obeh nemških velikih šol od Prage v nemški okraj na Češkem naj merodavni fa'torji, zlasti nemški poslanci, z vsemi zakonitimi sredstvi delujejo. Dotlej pa naj nemški dijaki, ako se jim zjamči popolna uporaba akad. pravic in svobod, vstrajajo in skrbé za dober poset. — Resolucija se je soglasno sprejela. — Živahna debata je bila o tem, ali se naj ustavi obisk kolegijev. Dijak Kunze nasvetuje, naj se zapričeti štrajk nadaljuje toliko časa, dokler se ne vvedejo na obeh vel. šolah pravne razmere, ter se vladi določi kot termin ponedeljek 31. jan. opoludne. Dekan jurid. fakulte dr. Finger izjavlja, da pod sedanjimi razmerami noben profesor ne sprejme akad. dostojanstva. — Posl. Rabl pravi, da ne gre zato, da dražimo Mladočehe, temveč, ali so sklepi v interesu vel. šol. Vprašanje je, ali bi dijaški štrajk drugod imel praktično veljavo, ker je povsod dosti slušateljev drugih narodnostij. Vsi profesorji razun jednega ž njim soglašajo. Nasvetuje, naj se vladi dá ultimatum: Ako se ne prekliche prepoved znakov pri končanju ali odloženju dež. zhora, prestandejo nemški dijaki v Pragi z obiskom predavanj. Temu se pritvrjuje, a še odločnejše oporeka. — Prof. Rosthorn pravi, da morajo biti dijaki in profesorji jedini, ako hočejo doseči kaj. — Posl. Wolf pravi, da ne gre za čepice, temveč za brutalnosti in nasilstva do Nemcev. Vlada uže odjenjuje. Ako se sklene taka važna stvar, nastane povsod po nemških krajih veliko gibanje, povsod se sklicujejo shodi, kjer se ljudstvu razjasni, kako potreben je vseučiliški štrajk v imenu nemštva. Za termin nasvetuje sredo, 2 febr. — Rektor Ulbrich svari dijake pred prenačlenjenjem, ker se velik del dijaštvo ne pridruži štrajku. Opozarja na veliko število stipendistov, ki bi v slučaju, da se zatvorijo vseučilišča, izgubili stipendij. Za njih vzdržanje bi bilo treba kakih 500.000 gld., in kdo vé, ali bi se nabralo toliko. — Prof. Hüppe se izjavlja z dijaki solidarnim. — Prof. Ginzl (tehnika) je za odločnost, a priporoča Rablov predlog. K glasovanju za Kunzejev predlog se pripusté samo inkskribovani slušatelji; ne vpisani se oddaljijo. Dr. Funke izjavlja, da se je predleg sprejel z nad $\frac{3}{4}$ večino. Proti kakih 40 ali 45 glasov. — Telegrafično se to sporoči ministerskemu predsedniku ter raznim visokim šolam. Dijak Kerschbaumer se je zahvalil dr. Funkeju za vodstvo. Zvečer je bila razsvetljava mesta in sta bila dva komersa.

Moravsko. V Olomucuse je »nemško društvo« pritožilo pri mestnem zboru protitemu, da se igra v mestnem gledališču češka opera. Mestni zbor je odločil, da mestni zbor vsled pogodbe nima prava umeševati se v določbo repertoara, in sme le pri škandalih intervenovati, da pa se naprosi gled. ravnatelj, naj pri izbiranju iger nikar ne žali čustva nemške narodnosti.

Klub čeških posl. moravskih je soglasno sklenul nasvetovati odboroma za spomenike Palackemu in Janu Husu v Pragi, da bi ta spomenika bila zgrajena v obliki dijaških domov.

Galicija. V Levovu je bil banket povodom spomina na poljsko ustajo 1863. Župan dr. Malachowski je nazdravil udeležencem bojev za poljsko svobodo. Preds. poljskega pisateljskega društva, Zajenczkowski, je naglašal, da so ruski politiki uže sprevideli, da je zatiranje Poljakov bezplodno. Na Pruskem pa se pričanja vnovič križarska vojna proti Poljakom. Z ozirom na bojovite besede kneza Hohenlohe morajo se Poljaki obrniti proti Prusom ter proti onim Nemcem, ki se zbirajo okolo pruske zastave, in overiti se morajo Poljaki v Prusiji, da so njih rojaki v vseh poljskih deželah z dušo in telesom v tem težkem boju na njih strani.

Ogersko. Saška ženska deputacija je bila v Budimpešti pri ministru Banffyju. Voditeljica ga je prosila, naj jim izposluje avdijencijo pri cesarju. Minister jim je to odrekel, on ne more pripomoči k temu, da bi ženska deputacija skušala preprečiti sankcijo zakona, kateri ste sprejeli obe zbornici, in kateri mora vsled tega predložiti cesarju. Voditeljica je zavrnila mnenje, da bi hotele žene skušati doseči padec ministerstva, one hočejo le, da dospe adresa tje, kamor je namenjena. Konec vsega pa je ta, da deputacija ni bila dopuščena k avdijenciji pred ceserja. Nemški listi saške ženske oduševljeno pozdravljajo i proslavljajo.

Hrvatska. V Ogulinu se je 24. jan. proglasila sodba v stvari zastavne afere in demonstracije proti srbskemu škofu v Plaskem. Od 69 obtožencev je bilo 56 obsojenih na zapore od 3 let do 1 meseca. 11 jih je bilo oproščeno. Večina obsojencev se je pritožila radi ničnosti.

Hrvatska opozicija ima neznosno stanje v Zagrebškem saboru. Na predlog grofa Erdödyjasta bila izključena dr. Amruš za 30, dr. Mazzura za 8 sej. Vsi opozicijski in posl. baron Rauch so demonstrativno zapustili dvorano.

Pri razpravi o proračunu v hrv. saboru so govorili opozicijski ostri o upravi dežele in izjavili, da sedanji vladi ne morejo izreči zaupanja, ker podržuje ustav, ki je samo za zatiranje hrvatskega naroda, in ki je prevrgel zvezo z Ogerko v gospodstvo Madjarov nad Hrvatsko.

Saborska proračunska debata. Opozicija pošilja vedno nove govornike v debato ter sili večino na odziv. A ta je većinoma le slavospev banu in vladi. Govorniki stranke prava so kazali na nasledke pogodbe

z Ogersko ter zlasti na razne uradniške neprilike in izgrede. Večina se je v obrambi skušala opravičiti, kolikor možno. Dr. Riverič je rekel, da bi Madjari obzirom postopali s Hrvati, da ni opozicije. T. Smičiklas je 1. febr. govoril o šolskih razmerah. Deset let je šolski zakon odobren, a vlada ga še ni provedla. Vlada je pa druge naredbe provajala proti soglasnemu sklepu vseučiliške fakulte. — V dveh letih je bilo od 7000 učiteljev premeščenih 2100, torej se je moral vsak tretji seliti. Vlada stvari vse, da demoralizuje učiteljstvo. Na boljša mesta imenuje tudi najnesposobnejše, samo ako so ji v vsem slepo pokorni. Sedanje knjige za ljudske šole so učiteljske skupščine soglasno obsodile. Iz prevodov klasikov so izpuščena vsa mesta, kjer je govor o svobodi. V madjarskih šolah se hrvatski otroci raznarodijo. Niti med seboj ne smejo govoriti hrvatski.

27. jan. Dr. Jos. Zorić pravi, da tudi opozicijo zeli, da zavлада mir v deželi, a vsled tega vendar ne more prenašati krivic. Ako se moramo pokoriti oblasti, mora ta biti pravična. — 28. jan. Župn. Kovačević pravi, da morajo Hrvati biti zadovoljni s 44% skupnih dohodkov. Ko bi ne bilo pogodbe, in bi se morala poravnati vsa izdajila, bil bi proračun tužen. Samo vojska bi porabila vse dohodke. Morali bi vzdrževati, cel kor, kar bi stalo 9½ milj. Zapadli bi v dolgove, iz katerih bi ne bilo rešitve. Hvali uradništvo in pokojnega Levina Raucha. V dopisovanju madj. sabora našemu v madj. jeziku se kaže le pariteta. Po zakonu od 1848 se sme madjarska zastava smatrati državno, dokler ne spremeni tega regnikolarna deputacija. — Kutuzović pravi, da je nemogoče tej vladi votovati proračun. Čemu se zagovarjajo prestopki in prevzetja uradnikov? Zavrača sumnjo, da bi opozicija ne bila udana vladarju. Opozarja na razna narodno-ekonomična vprašanja in kritikuje dotične zakone.

Nujni predlog hrvatske opozicije: 1. Ker predsedstvo ne dopušča samo, da se krši poslovnik, temveč ga krši tudi samo, — ker se kaznujejo z dolgimi izključbami opozicijski poslanci, — ker razvoj parlamentarne sistema očito gre nato, da uniči opozicijo — predlagajo: Sabor izreče predsedništvu svojo nezaupnico, pozivlje njegove člane, da odlože svojo čast, ter da se na dnevni red jutrajšnje seje stavi volitev novega predsedništva. — 2. Predlagajo premembe poslovnika: 1. sabor more le jednoglasno sklenuti, da se kak predmet ne vzame v razpravo proti določbi poslovnika. 2. Saborski predsednik mora objaviti saboru došle podneske, in jih takoj prečitati na ustmeno zahtevo deseterice. 3. O zahtevi, da se kakemu predlogu prizna nujnost, se mora razpravljati, predno se prejde na dnevni red. 4. Vlada mora odgovoriti na interpelacije v določenem času ali pa v tem roku izjaviti, da odklanja interpelacijo. — V slučaju odklonitve sme interpelant razložiti vzroke, zakaj ne smatra odklonitve opravičene. 5. Izključiti se more le član, ki je bil trikrat kaznovan z ukorom: a) za prvi pot se more izključiti največ za tri seje, nikdar za več nego osem

sej; b) predno sabor izreče izključenje, mora jeden od predlagalcev predlog utemeljiti; član, izključenje kate-rega se predlaga, ima zadnjo besedo. Drugi člani sabora nimajo pravice, govoriti o tej stvari. — O izključenju se glasuje tajno. — V formalnem oziru naj se ta predlog jutri izroči najstariji, ki naj o njem poroča kaj najhitreje. Prosimo, da se onemu delu, ki zahteva rešitev v jutrajšnji seji, prizna nujnost.

Predlog koalicije, da se izreče predsedništvu nezaupnica, je zagovarjal dr. Mažuranić; nujnost drugega predloga, o reviziji poslovnika, je zagovarjal dr. Derenčin. — Dr. Mile Starčević je grdil »Domovinaše« in »Obzoraše« ter rekel, da so v saboru zavedli narod, da je koalicija artefakt biskupa Strossmayerja, ter razpravljal, je-li dr. Frank legitimen naslednik dr. Ante Starčevića ali ne. — Dr. Riverič je branil nagodbo, večino, bana in vlado.

Srbija. Kralj Aleksander srbski je povodom novega voščila kabineta izjavil, da treba trajnega delovanja. Pretirani strankarski boji naj pojenjajo. Pred vsem se mora skrbeti za konsolidovanje financij, za razvoj gospodarstva i dopolnitev vojske in vspešno povzdigčenje države. A ministerstvo ima tudi nalog, da odstrani v narodu vero v neprestane premembe in iznenadbe. Kdo pa dela poslednje?

Črna Gora. Car Nikolaj je k (pravosl.) novoletnici črnogorskemu knezu telegrafski čestital, na kar se je ta zahvalil srčno in udano. — Knez Ferdinand in knez Nikola sta si istim povodom medsebojno čestitala.

Književnost.

Kralj. akad. je izdale knjižico **Manastir Kalenič**, zadužbina Despota Stepana Lazarevića (4105—1437), katero je napisal M. G. Miličević.

Politiške knjižice. Čechové jako apoštolé barbarství. — Odpoved dru. Th. Mommsenu; napisal dr. Jos. Pekař. Cena 10 kr. 2. izdaja. —

»Otevřený list dru. Th. Mommsenovi«, napisal dr. Osvald Balzer, vseuč. prof. v Levovu. Cena 10 kr.

»Potlické úvahy Gustava Elma« Zvezek 3. in 4. po 20 kr., vse iz Ottove zaloge v Pragi.

V Vilimkovi zalogi so izšle: **Češka poezija 19. veka** v snopičih po 16 kr. — **»Letem českým světem«** v snopičih po 30 kr. — **»Privod Zolovega romana »Pariz«** v snopičih po 12 kr., prevod romana **»Ben Hur«** v snopičih po 15 kr. — **»Bar Kochba«** pesen Jaroslava Vrchlickega, v snopičih po 16 kr.

Objava.

Čast nam je objaviti sl. općinstvu, da je gosp. **Vladoje Schmidt-Jugović** istupio iz uprave »Mladosti«. Ujedo molimo, da bi se privatni dopisi na osebe urednika strogo odijelili od uredovnih, koje poslednje molimo, da se uprave na **uredništvo**, dotično **otpravništvo »Mladosti«** Beč-Wien I. Wollzeile 20.

Beč, 1. veljače 1898. —

Uprave Smotre »Mladost«

Guido Jeny, Dušan N. Plavšić.

Popravki k štev. 1. Prva beseda 1. članka čitaj: **Avstro-**ogerski . . . Iz med dež zborov. premesti v »Razgled« poročilo o Ljublj. mestnem совету.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50 četvrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četvrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), IX., Eisengasse Nr. 13.

Izdatelj, lastnik in odgovorni urednik: **Fran Podgornik**. Tiskli Bratři Chrástínové ve Val. Meziříčí.